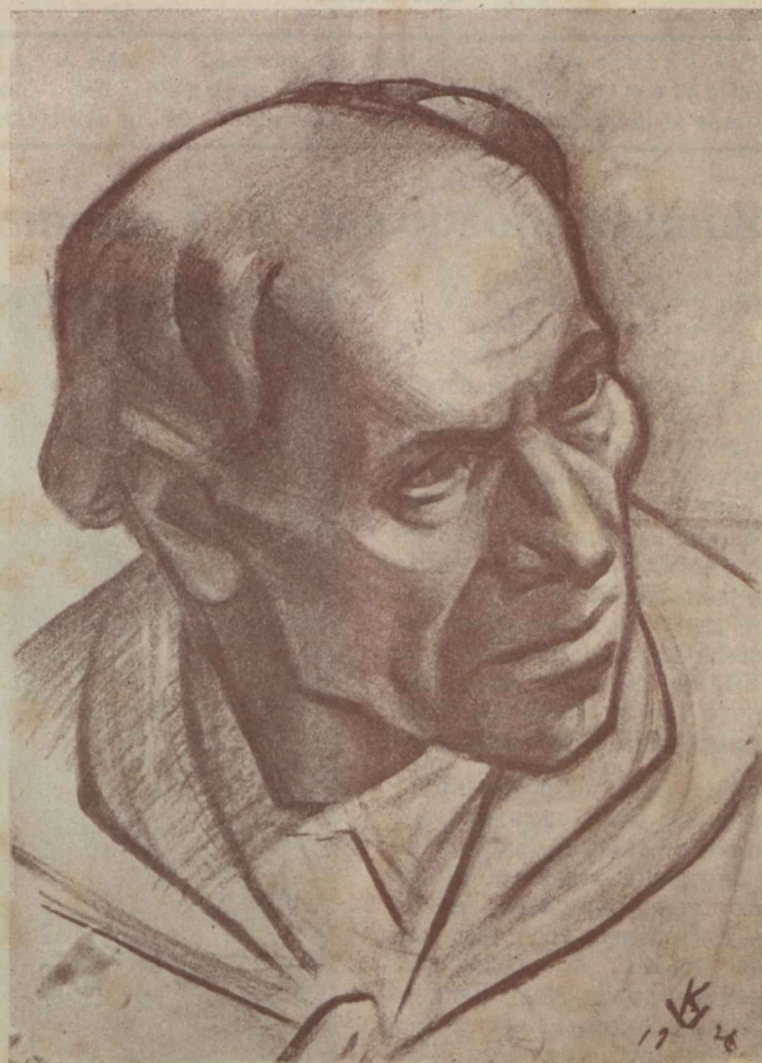

HIND 20 MARKA

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

TEINE AASTAKÄIK

NR. 13-14

HEINAKUU

1927

S I S U.

J. E. — C. R. Jakobson. — A. Roose — Piiluvaras. — Jack London — Pagan Otoo. — Peter Rosegger — Lohesöötmine. — Mozart. — J. Käis — Vürk ilma müristamiseta. — Loodusesõbra nurk. — Ümber maakera! — Male. Kabe. Üllatusi noorusmaalasile.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 13—14.

Heinakuu

1927.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kōnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

Hauasammas C. R. Jakobsoni kalmukünkal.

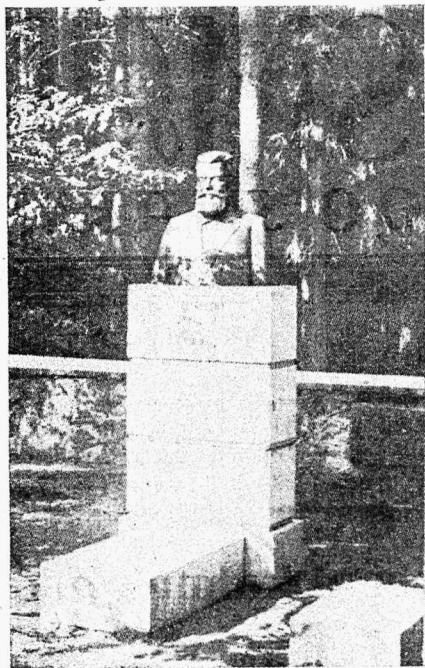
A. Jansen

Jakobsoni portree

C. R. Jakobson, see suur „tõõjuhataja päikese tõusu ajal“, on noorusmaalastele juba koolitundidest tuttav. Noorusmaalased teavad, millise sügava pöörde ja võimsa tõuke tekitas Jakobson eesti avalikus elus oma radikaalsete ja kaugeleulatuvate nõuetega ja seisukohtadega, mida ta nii elavas sõnas kui kujukais tegudes ja kirjas väljendas. Mitte ainustki tähtsamat eluavaldusala ei jätnud ta tähelepanemata ja äratavalt mõjustamata. Olgu see kooliküsimus, rahvamajanduse edendamine, põlulukultuuri tõstmise, poliitilise elu arendamine, luule- ja kirjandusevallas teotsemine või milline tahes ala.

Jakobson oli sõna otsekoheses mõttes tuletungal, kes valgustas ümbrust ja teed näitas Eesti rahvale valgusvaesel ja lootusetas ajajärgul. Tema töö on eriti sellepärast suur väärtus, et ta pea igal pool algataja ja esimene sihtide säädja oli. Päälegi oli tema töö enamalt jaolt niisugune, mida järeltulijail tarvis ei olnud ümber tegema hakata, vaid mille pääl võis julgesti edasi ehitada.

Paraku jäi selle suurmehe elutöö pooleli, sest kõige jõurikkamas eas kutsus surm usina töömehe ära. Väandra Kurgjal tiheda kuusemetsa all juba 45

Hiljuti Jakobsonile püstitatud mälestussammas Kurgjal.

aastat puhkab meie rahva vaimline ärataja.

Peaaegu unustatud oli Jakobsoni kal-
muküngas selle pika aja jooksul kaugel
metsade rüpes. Vist pole sinagi, kirgas
noorusmaalane, nagu paljud-paljud tei-
sedki, külastand seda meie rahvale pü-
ha paika. Kuid tema teod ja tema vaim
elasid meie keskel edesi.

Alles nüüd on Eesti seltskond jõud-
nud tasuda väheselgi määral oma au-
võla suurele kodumaa pojale. 14. aug.
k. a. avati tema haua riigivanema, pal-
jude tegelaste ja suure rahvahulga osa-
võttel nägus graniit-mälestussammas.
Alles nüüd tagant järele saab Jakobso-
nile osaks see austus ja lugupidamine,
mille väärt oli oma tegudega algusest
saadik.

Kuid mõnigi aatemeelne noorur,
olles vaimustatud Jakobsoni kõrge-
st eeskujust, võib põhjendatud huviga kü-
sida: missugused olid need vaimuoma-
dused, mis tal võimaldasid rahvajuhiks
saada? missugused vaimuomadused üld-

se võimaldavad tavalisest tasapinnast
kõrgemale tõusmise?

Sellele küsimusele annab üks Jakob-
soni elulookirjutajaist järgmise vas-
tuse:

„Jakobsonil oli vägev tung teiste
hääks, oma rahva hääks tööd teha. See
tung painutas kõik muud püüded ja
soovid enese alla ja sundis Jakobsoni
oma elugi ohverdama.

Iseäralist soojust Jakobsoni püüe-
tele andis tema luuleline, vaimustatud
iseloom, kuna terav mõistus ja arusa-
amine nende öiget teed juhatasid.

Kui vähe Jakobson omakasu taga
ajas, võib sellest näha, et pärast tema
surma, kui ta juba 4 aastat ajalehte
välja oli annud, mida rahvas suurel hul-
gal luges ja mis tublisti sissetulekut
andis, tema maja võlgade eest ära pidi
müüdama. Seda saadi suure vaevaga
Jakobsoni perekonnale alles hoida.“

Sääraste eeldustega vaimliselt välja-
arenenud isikud saavad ajavaimust
õieti aru, annavad nendele püüdmistele,
mis neid ümbritsevad, kindlama kuju,
neid selgitades ja teistele arusaadavaks
tehes. On niisugusel selgete vaadetega
inimesel sisemine tung teiste kasuks
elada ja tööd teha ja küllalt energiat,
siis tuleb temast vaimustatud tegelane
teataval tööpõllul, kes ka teisi kaasa
suudab kiskuda.

Ja sarnane vaimustatud tegelane oli
Jakobson. Tema eeskuju poole püüda
soovitame ka noorusmaalasil.

Jakobsoni taolised isikud on tuli-
hinged, kellesse hiigla energia ja aktiiv-
suse tagavara koondatud ja kes
enesega loius ühiskonnas plahvatusi
kaasa toovad.

Niisugused aadetekandjad on harili-
kult omaaegse seltskonna enamikuga
vastolus ja satuvad koguni selle põlguse
aluseiks, sest tavaline seltskond on alahoi-
dlik ja passiivne ning uuenduste ja
aktiivsuse vaenulik. Aga hiljem, alles
järeltulevate põlvete poolt leiavad nad
alati tunnustust.

Niisugune on juba kord elutöö hin-
damise paratamattus. J. E.

Piiluvaras.

Arthur Roose.

1.

Kuum liiv jooksis läbi sõrmevahede nagu vesi. Hää oli võtta seda suurest hunnikust, tõsta peotäie-viisi kõrgele, avada siis peopesa sõrmi sirutades ja liiv langes alla nagu sõelast.

Eedu ei leidnud enesele paremat ajaviidet.

Päike oli paistnud kuumaks kõrged liivahunnikud ja ümarikud munakivirõugud, mis asusid ridastikku mööda pikka uulitsat. Täna oli tuul vait, ta ei kiusand rahulikult lebavat liiva. Ainult väikesed jõnglased tõstsid seda peotäie-viisi, puistasid üksteise juustesse ja kaela ning segasid selles jalga-dega.

Eedu armastas mängida üksi. Ta ei sobind teiste lastega, kes vallatunud, kisajad, sõimajad. Ta ei osand olla teiste sarnane, seepärast kannatas ta nendega koos olles. Aga palju parem oli kuski olla üksi, asjatada ja unistada, kui mingi huvitav mõte tuli pähe.

Istus nüüd ühe liivahunniku kõrval, sõrmitses liiva, seljal tundis päiksekuuma ning mõtles sellele asjale, mis oli enne näinud peremehe tütre käes. See oli tumepruun, terava hännaga ning rõngaskaelaga savi-piilu. Luulatas pagana toredasti, kui kõva händ võtta suhu ja puhuda vähekesse.

Korraga kuulis ta nagu läbi une hüüdu:

— Eedu, Eedu!

Ta kuulatas veidi, kuulis, et hüüdja oli vanaisa, ja vastas:

— Jah.

Toetas parema käe liivale, tõusis põlvili ning kuulis uuesti vanaisa häält:

— Kus sa oled?

Eedu kargas kärmesti püsti.

— Siin ikka.

— Tule sööma!

Vanaisa seisis avatud aknal, valge habe laiali rinnal.

Eedu sõi suures hajameelsuses.

Hammustas suutäie leiba, rüüpas suppi päale, aga vaadet ei pöörnud pea-aegu sugugi söögile. Vaade viibis ikka uulitsal. Nägi sääli liivahunnikuid, aiaplanki, hoovivärvavaid, rohelisi puulatu ning kahekordist puumaja. Seda viimast alles siis, kui painutas pää veidi teise õla poole.

Korraga nägi Eedu perenaise ja tema tütre möödaminekut. Jälle muutus poisi mõte elavaks: Kuhu jättis Valli oma piilu?

Eedu pani lusika klõpsatades lauale ja läks toast sõnalausumatult. See savi-piilu ei annud talle hingerahu! Ta pidi seda nägema kas või läbi võtmeaugu. Vaatas küll läbi võtmeaugu peremehe tupp, kus kuulis ainult suure kella tiksumist seinal, ent piilut ei näind ometi.

— Kõik läksid ära! — sosistas poiss.

Astus õue ja hiilis peremehe akna taha, mis kõrvalmaja seina ja prügi-kasti lähedal. Päike paistis trepinurga tagant ainult ühele aknapoolele. Teist poolt läbistas suur, ärakititatud mõra kui poolik tünnivits. Läbi akna lootis ta piilut ometi näha.

Poiss painutas ja kõverdas oma kaela, surus ninaotsa vastu akent, pilutas silmi, aga ei näind paremini midagi. Poisikese meel muutus üsna nukraks: Kus on ometi see piilu?! Miks ei ole temal seesugust?

Seisis ivake aega nõutult, ta vastu-pegeldus aknal tegi sedasama: Paksad põsed, suured silmad, laiad kõrvad ja käharad juuksid olid tõsised ning liikumatud.

Siis torkas vaataja sõrme aknaraami vahele ja katsus tõmmata. See andis ootamatult järele.

Silmapilk ronis poiss tupp, astus üle söögilaua toolile ja säält põrandale. Süda tiksus pluusi all nagu vanaisa lauakell. Käte värisedes tõstis ta tooli kummuti juure ja ronis sellele.

Siin oli nii palju üllatavaid asju: küünimoodi rahakassa, portselanist kass, plekist lipukesed ja muud. Poiss tahtis kõiki enesele, temal ei olnud sarnaseid asju. Siis äkki silmas ta kummuti kõrval väikest nurkriulit ja sellel piilut.

Tooli kolistades kargas maha, haaris piilu pihku ja kistis otsekohe suiu. Ärevuse tõttu ei tulnud välja hääle- raasugi. Aga sellegi pärast ei visand seda minema, vaid ronis kõige piiluga aknast välja.

Akna unustas lahti, hiilis uulitsale, enese akna kohal tõmbas end küüru ja pani selle järele jooksuma, nagu oleks hakatud teda taga ajama.

Lõõtsutades jõudis ta võõraste majade kohale, peitus ühe liivakubiku taha ja hakkas siin lõõtsutades vaatlema pruuni savipiilut.

Piilu puutus külmalt ta huuli, ent häält ei annud välja, — visises nagu kohvipott.

Tema ei taha küll sarnast piilut, mis ainult visiseb. Viib selle tagasi, paneb kummutile või riulile — las sääi vedeleb sarnane loks!

Plikakesed tulid uulitsal ta juure ja küsisid uudishimulikult:

— Mis sul seal peos on? Näita!

— Ah see... see on Valli piiluloks.

— Näita, — mangusid nad.

— See ei puhu, on rikki läind, juuba vana. Katsuge ise, kui tahate!

Härta võttis piilu ja vaevalt sai see suhu, kui hääljooksis kui pasunast. Eedu ümarikud silmad vaatasid imestades tüdrukuga otsa.

— Anna siia, ma proovin ise ka!

Piilu puhus nüüd tema käeski.

Mis see tähendab? Ta kergitas õlgu, vaatas piilut eest ja tagant, ning astus kummalise tundega koju. Nüüd ei mõelnudki seda ära viia.

Oma tupp saades proovis seda õige asjalikult. Hääli oli eht, selle kohta ei saand nuriseda.

— Eedu, kust sa selle õige said?

— Valli andis.

Eedu valetas, aga vanaisa uskus öeldist, sest seni ei olnud Eedu valetand.

Pererahvas tuli koju, leidis akna olevat lahti, laual väikesed liivased jalajäljed, toolil niisamuti ning imestas väga enneolematut nähtust. Mis võis üks jõnglane siit tahta? Tuli ta suure varga saadikuna?

Perenaine astus kulbitegija poole ja küsis:

— Ega sinu poiss viimati meie toas käind pole?

— Ma ei tea...

Eedu silmad venised väga suureks, sest ta ei olnud lootnud asja avalikuks tulekut.

— Eedu, käisid sa sääil või?

— Mina küll ei käind.

— Aga kes siis?

— Olid ühed plikad uulitsa päält.

Taat uuris tõsise näoga poega ja küsis korraga perenaiselt:

— Andis teie Valli meie Eedule piilu.

— Ma ei tea...

Perenaine läks tütre käest järele küsima. Ta tuli tagasi ühes tütreaga ja ütles:

— Ei ole annud ühtegi, see on puha vale. Küsige ta enda käest!

— Ei ole annud jah! — seletas tüdruk.

Taat haaris poisi kaenlasse ja hakkas teise käega otsima pükstelt midagi.

— Mis sa nüüd seepärast!...

Keelas ainult mokaotsast, vahele ei mõtelnudki minna. Mis sa ikka teed, kui teine tahab oma last peksa?

Tema tütar seisis seljataga ja ta pruunid silmad läikisid salakavalalt.

2.

Ja sestsaadik algasid Eedu kannatusrikkad päevad.

Nagu ta väljus esimene kord toast, pistis Valli jahvatama:

— Häbi, häbi, häbi...

Ise torkis näpuga õhku tema suunas.

— Piiluvaras!

Ja tegi õhku suure piilu — hännaga ning nokaga.

Perenaisetütar käis uulitsal uhkel kõnnakul, nagu oli see ta viisiks — pää sirgelt õlgadel, sihvakad jalad astusid kergesti. Ta oli Eedust tublisti pikem ja vanem.

Pärast piiluvargust kandis ta piilut sageli peos. Puhus mõne korra ja näitas seda teistele:

— Vaadake, seda tahtis Metsila Eedu ära varastada!... Aga küll ma talle näitan!

Ta rääkis kõigile, kuidas Eedu tema savipiilu oli ära varastand. See näis teistele kummalise loona.

— Saime jälile, muidu oleks ilma jäänudki.

Eedu läks uulitsale. Vaevalt nägi teda nüüd mõni suuremaja plika, kui pistis kisama:

— Häbi, häbi, piiluvaras!

Valli oli käskind niiviisi hüüda, kui näevad teda.

Poiss jooksis haavatult tuppa.

Ja enam ei saandki siit välja minna. Nagu nina toaukse või hoovvärava vahelt pistis välja, nii kuulis juba kaugetult hüüdu.

— Piiluvaras!

Ta rääkis õhtul oma häda kojutulevale taadile. Muud kedagi ei olnud, kes oleksid võinud anda nõu. Elasid kahekesi vanaisaga kogu suve, kuna ema teenis maal.

— Kannata poju!

— Ei jõua! — lausus tütrepoeg rõhutult.

— Niipalju kui jõuad. Kes kannatab, see kaua elab!...

Nii igav oli olla ükski toas! Vanaisa müütas turul puulusikaid ja käis metsas otsimas tarbepuid. Poiss tõukas kardinad kõrvale, lillepotid säädis ritta lauale, ise aga ronis aknale ja hakkas välja vahtima.

Üks koer kaapis vastasmaja värava ees liiva ja ronis siis läbi väravavahe hoovi.

Tuul ünises puude kallal ja keeru-

tas liivatolmu üles. Enam ei olnud nii ilusaid ilmu, nagu algul.

Siis jooksis kirju kass üle uulitsa.

Poiss plöksutas aknahaagiga. Livas aknapoole ja proovis, kuidas käib haak vastuse sisse. Pani selle ümarikku auku ning võttis taas ära. Katsus ka sõrme pista sisse, ent see ei läind.

Äkki seisis Valli akna taga.

— Vaata õige rebast, päris pessa pugend!

— Mis sa tahad mu'st saada? — küsis poiss vihaselt ja tõmbas akna paugutades kinni.

— Sa oled ju piiluvaras. Mäletad, kui said pärast? Oli hää?

Poiss näitas talle ainult oma roosat keelt, muud ei osand teha.

— Hää küll, sa häbematu varas. Tead, mis ma teen? Mängin sulle pussi.

Viskas plika pää selga ning läks minema, ent enne vaatas veel korra tagasi ja ütles:

— Pane tähele, mängin sulle vingerpussi.

Oh, küll oli see uhke ja halp tüdruk! Pidas end rikkaks, teisi naeris ja laitís alatasa. Eedu ei sallind teda silmaotsaski.

Aga missuguse vingerpussi mängib Valli temale? Lööb teda, kui toast läheb?

Ta hakkas värisema ebamäärasest hirmust.

— Valli mängib mulle vingerpussi, taat! — kurtis ta õhtul vanaisale.

— Miks ta seda teeb?

Aga Eedu ei vastand sellele küsimusele.

— Ahah, nüüd ma tean. Süda piinab sind: sa varastasid tema piilu ära, varastamine on patt, ja kõik patud hakkavad südant piinama.

— Ei. Patt ei piina küll minu südant, vaid Valli ütles, et...

— Ta ei tohi midagi teha! Valli teeb nalja.

Aga poiss ei rahustund, vaid küsis kahtlevalt:

— Aga kui Valli ei tee siiski nalja?

August Jansen

(II eesti kunsti aastaraamatust)

Tütre portree

— Siis tule minu juure!

Hommikul läks vanaisa jälle kodunt ära. Ei võind koju jääda, kodus olles ei saa leiba, vaestemajja teda veel ei võeta!

Vanaisa käskis haagistada ukse ja olla vagaselt toas. Poiss katsuski olla nii vagusalt, kui võis — pistis pea teki alla, pigistas silmad kinni ja tahtis magada. Aga kaua jõuad kuulata, kui ei tule und?

Poiss ronis üles, riietus ja asus aknale. Avas akna ja vaatas välja. Nii vaikne ja kena oli praegu uulitsal. Poiss tõstis lillepotid kõrvale ja ronis

läbi akna välja. Hää, ei olnud tarvis mööduda Valli uksest!

Tõukas akna jälle kinni, pistis käed püksivärvli vahele ja astus pikkamisi linna poole.

Samas uulitsas prügitati uulitsat, Eedu tuli seda vaatama.

Köks! köks! koputati haamriga kivi pihta. Mees tõmbas haamriga liiva, säadis kivi teiste kõrvale ja koputas sellele: kõps, kõps.

Teised mehed kangutasid lahti vanu kive, pildusid hunnikust liiva laiali ja sihtisid nõoriga uulitsaveert.

Eedu seisis niikaua, kui väsis ära,

siis istus ta maha ja vaatles edesi. Tema meeldis iseäranis kivile koputamine. Ta teeks isegi seda tööd, kui oleks haamer.

Päike tõusis poisi selja-tagast kõrgele, taevast leegitses pilvitult, mehed pildusid maha vatid ja vestid. Töö käis vahetpidamata. Juba oli kogund teisi poisikesi ja plikasid päält vaatama.

Tulid isegi suuremaja plikad, kellele oli näidand Eedu varastatud piilut. Nad vaatasid Eedu sasis juukseid, ta suuri, liikumatuid silmi, ta pükse-vahele topitud käsi ja naeratasid üksteise otsa vaadates. Äkki jooksis üks teiste juurest minema ja tuli tagasi natukese aja pärast Valliga.

Eedu vaatas viimast kulme kortsutades, aga jäi esialgu paigale. Siin on hulk mehi, siin ometi ei või ta teha midagi.

Aga vaevalt saabusid tulijad, kui plikad pistisid kisendama:

— Piiluvaras! Piiluvaras! Piiluvaras!...

Plikad kiskusid suid pärani naga varesed, kisendasid kõigest kõrist, kättega löid takti ning jalguga trampisid sõdurlikult maad.

See ootamatu sõim löi Eedu pääst täitsa segaseks. Uulitsaprügitajad tõstsid pead üles ja vaatasid arusaamatult tütarlastele. Nad nägid, kuidas mustajuukseline plika pöördus võõraste laste poole ja ütles:

— Kisendage teie ka, siis ta teinekord enam ei varasta!

Eedu vaatas ahastaval näol meeste poole, kust ei tulnud mingit abi, ja pistis siis kõigest jõust jooksmas.

Ent talle jooksid lapsed karjana järele, kõigil suud ammuli, kopsud täis kohinat, hääled kõrisemas ja vaakumas.

— Varas!... Varas!... Võttkkeee... kinniii!

Eedu jooksis lõõtsutades ning kätega meeletult veheldes. Hirm löi oma teravad hambad reitesse ja tagumikku. Pead haaras ainult üks mõte: Pääseks kiusajaist!!!

Silmad hakkasid virvendama pööraselt, sest aiateivaste triibulised varjud jooksid üle kõnnitee.

Tahtis karata väravast sisse, aga taipas otsekohe, et hoovi kaudu ei saa tuppa! Ise haagistas hommikul ukse! Akna kaudu oli tulnud!

Lõi kaks kätt pingutades aknaraami järele, kuid midagi ei jäänud pihku. Suure hoo ebaõnnestumise tõttu kukkus ta pikali akna alla maha. Ei ole pääsu, ei ole pääsu! Purskas nutma, nagu oleks vallale pääsnud kevadised veeojad.

Võõraid lapsi ehmatas see. Nad vaikusid kõik äkki.

Aga tige perenaise tütar avas suu:

— See on juba päris varas, kes käib läbi akende. Meie tuppa tuli ka läbi akna, kui kodunt ära olime.

— Või nii!... See on küll siis päris varas.

— Kui veel vanemaks saab, siis varastab puha ära.

— Niisugust varast me küll näind ei ole!

Ja plikakesed raputasid tõsiselt pead.

Sel silmapilgul tuli linna poolt üks uulitsaprügitaja pikil sammel, särgiväel, ja kõikide pilgud pöördusid tema poole.

— Miks te piinate üht väikest, — lausus ta kurjalt, saabudes kohale. — Häbenege, sunnikud!

— Ta varastas...

— Mida?

— Piilu!

Mees hakkas naerma.

— Selle väikese asja eest... Kiusata ei tohi! Emalt saab karistada isegi.

— Saigi!

— Mis te siis veel tahate? Saate minema! Ja ta hääl muutus äkki väga kurjaks.

3.

Eedu hoidis nüüd kõvasti vanaisa käest kinni ja ei tahtnud jääda miski hinna eest koju. Vanaisa võttis vits-

August Jansen

(II eesti kunsti aastaraamatust)

Peetri maja Kadriorus

korvi lusikatega ühte kätte, poisi teise ja läks turule.

Vanaisa jalad olid tagant vaadates kõverad kui rangipuud. Labajalad käisid tõtsudes koos, aga põlvi vahelt näkkus ovaalne lahmakas taevast. Väike mütsilott istus ta valgeil juukseil nagu vares lumehangel.

Tütrepojalgi olid kõverad jalad, kuid noorusest alles peenikesed.

Turul valitses elav liikumine ja kauplemine. Vanamees poetas end poisikesega rahvahulka.

— Mis maksab seesugune kulp?

Maanaine vibutas kulpi käes.

— Kakskümmendviis marka.

— Hull oled... sellesama puutüki eest.

— Aga töö?...

— Sul, vanamehel, aega küllalt...

Vanaisal õnnestus siiski ära müüa mõned kulbid ja lusikad.

Kahekesi astusid nad rahumeeles kodupoole.

Vanaisa korjas pihku tööriistad ja puupakud ning läks kuuri. Poiss järgis.

Poiss vahtis vaikides, kuidas uuristas vanaisa kõvera rauaga pooleliolevat kulpi. Kord vaatas poisu soonilistele kätele, kord laiale näole. Siis ütles ta äkki:

— Taat, sul on väike müts, aga kollesuur pää.

— Ah, see müts või?

Vanaisa nägu venis naerule, silmäärile tekkis palju kortse:

— Ja, see müts on küll juba vana, aga pole võimalik uut osta.

— Taat! — ütles poiss jälle. — Tee ka mulle midagi!

— Mida siis?

— Mida oskad.

— Oskan teha hobuseid, lehmi, lambaid...

— Tee mulle need!

— Oskan veel vankreid, pajupilli...

— Tee, kuule!

— ... Noolega vibu...

Poiss võpatas. Korra oli olnud tal vibu.

— Vaat' see tee mulle!

Vanaisa ei hakand küll otsekohe vibu tegema, aga lubas teinekord teha. Koguni homme, kui on toond metsast värsked vitsu.

Eedu sai vibu. See oli pikk, tugev — vanaisa kätetöö. Vanaisa ei tee juba halba.

Nool oli valge ja õige kui haljas ora. Nüüd sai Eedu alles riistapuu. Valli piilu oli närune savipott selle kõrval.

Poiss mõtles: kui keegi mind veel söimab, lasen noolega.

Viskas vibu nõõripidi õlale, noole pistis tasku ja läks niiviisi uulitsale jalutama. Ei kartnud Eedu enam kedagi.

— Piiluvaras tuleb! — tähendas liivahunniku juures üks plika teisele. Ta valged juuksed jooksid linakiudude-na üle kõrvade.

Eedu võttis õlalt vibu, seadis noole pääle ja astus lähemale.

— Kui söimate veel, lasen.

Tüdrukud pistisid ammuli suul ki-sama.

— Ära lase!

— Olge siis vait!

Tüdrukute suud jäid kinni nagu nõelutult.

Vibu oli pagana hää riistapuu! Kes avas suu ja ütles lällutades: — Piiluvaras! selle poole sihtis Eedu noole otsa ja sulges suu.

Poiss rääkis sellest vanaisalegi.

— On küll need tüdrukud aga kartlikud! — imestas taat.

Isegi perenaise tütar kartis. Kui on poisi käes sõjariist, siis peab kartma igatüki.

Eeduga püüdsid nüüd sõbrustada poisikesed. Nad tulid ta juure, silmasid uurivalt kõverat vibupuud ning õiget noolt ning mangusid:

— Lase, ma katsun ka!

— Noh, katsu siis päälegi!

Eedu usaldas poisikesi igatahes roh-

kem kui plikasid. Need olid ta südame söönd!

Plikad loobusid kaagutamisest, Valli ringles uulitsal ja hoovil uhke näoga, Eedu käis väljas juba julgemalt. Loo-bus minemast isegi turgu, sest inimeste seas olek väsitas ja piinas teda.

Uulitsaprügitajad lähenesid oma tööga nende majale. Eedu seisis oma armsa riistapuuga tihti nende juures, ta oli saand töömeeste lemmikuks. Meel-dis neile oma tõsidusega väga. Noore-mad proovisid ta vibu ja rääkisid, et noole otsa oleks tingimata tarvis tera-vat naela. Kui naelaga lase, siis läheb vupsti sein. Ühel menel juhtus just paras nael taskus olema ja ta löi selle noole otsa.

Õnnelikum jõnglane kogu sellel uulitsal oli nüüd Eedu.

Perenaise Valli sõbrutsemispüüded lükkas ta kõik tagasi. Tuli see hää ju-tuga, vaatas Eedu ainult korra ta otsa ja läks ära.

Valli näitas jälle oma harilikku loo-must.

Ta hakkas poisile meele tuletama vanu asju. Ta kõndis ta taga ja kõneles:

— Kas sa mäletad, varas, kui üks-kord pidid vett tooma, sa aga ei läind ja said siis mannerguga mööda selga?

Kas lasta selle pääle? Tal on terav ora. Või rahulikult minna edesi ja kannatada, nagu vanaisa õpetas? Talle näis praegu loomulikum viimne või-malus.

Valli jätkas hoogselt:

— Ega sa seda vist enam ei mäleta, kui ükskord kraavi kukkusid?

— No, aga seda mäletad küll, kui kõrvad ligi pead litsuti ja nahka par-giti.

Eedu tundis, kui raske on kannatus, ent kui magus kättemaks. Aga inimesi uulitsal oli palju, ta ei tahtnud nende nähes kätte maksa. Aga korra teeb ta seda tingimata.

Ühel päeval kiusas teda Valli, teisel aga meelitas ja sõbrutses. Oli häda päris elada sarnase inimesega.

Nende hoovi sõitis suur piimavan-ker, mis oli täis tühje läikivaid man-ner-guid. Need kolisesid üksteise vastu, kui vanker veeres üle uulitsarenni.

Eedu läks eeskoja uksele vaatama, mis kõma see õige on, mis tuli hoovi. Nägi kõrge pukiga piimavankrit, punast hobust ja võõrast naist.

Eedu võttis toast vibu ja läks lähemalt vaatama seda huvitavat sõiduriista. Seni kui teised liikusid hoovil, seisis tema eemal ja vaatas, kuidas hobune hakkas sööma heinu.

See oli ilus, tumepunane hobune, kes söi. Tõmbas heinu kaksates heinamärsist, mis pistetud aisa otsa, kael oli endal ühelt poolt kummis, teiselt poolt voldis. Suurauad klõksusid tõmmates vastu lauapära ning ohjad vedelid lodevalt üle selja. Musta ja suure sabaga tõmbas üle kintsude kärbeste peletamiseks, kaapis sabaga sääri nagu perenaine luuaga uulitsat.

Valli asus vankri manu suure iseteadvusega. Vaevalt suutis pukki ronida, kui vaatas võõriti Eedu otsa.

— Mis sa siin vahid? Ega see sinu tuttava oma ole.

Poiss vaatas alt kulmude ja vastas:

— Kas ma ei või siin hoovis siis olla? Me maksame selle eest ju üüri.

— Maksate küll, aga te maksate vähe. Te peaksite oma toa eest juba tuhat marka maksma.

Plika püüdis istuda igapidi nahksel pukil, mille päike paistnud soojaks, ent kuidagi viisi ei olnud häa. Ta püüdis poisile näidata, mis võib säääl ülal teha, sellepärast ei olnudki häa.

— Sa tahaksid küll siia, häa siit

kõrgelt maha vaadata. Tead, missugune on hobuse selg? mitte terav ei ole, vaid lai. Tule vaata, näed, kui tore!

Eedut huvitas tõepoolest, milline on hobuse selg. Saaks õige selga ronida, polnud veel kunagi olnud hobuse seljas.

Ta pani vibu maha, võttis vankri veerest kinni ja katsus end üles upitada. Pääseski kõrgelolevale jalgplekile. Aga siis kummardus järsku tüdruk ja lükkas ühe käetõukega poisi selili.

— Ahaa, piiluvaras, said!

Poiss ajas end ähkides istuli ja sirutas käe vibu järele. Nüüd enam ei võind talle kinkida. Plika vihastas oma jatkuva kõnega teda veel enam.

— Varastega ei istu ma ühes vankris. Minu mamma ütles, et kes korra varastab, see varastab alati, kes lapse-na varastab, see varastab ka siis, kui saab suureks inimeseks.

Tuletatakse talle alati üht juhuslikku pahalugu meele? Kui kaua peab ta selle all kannatama?

Ta süda oli täitunud suurest vihast, ta haaras taskust noole, ent see oli kukkudes murdunud. Nutt ja meeleheit valdas teda. Ta ei teadnud, mis tegi ühe äkilise käehaarega. Peos oli ainult kivi ja sellega virutas kõigest jõust.

Tüdruk hakkas rөөkima metsikult. Poisi kõrvad kumisesid kisast, ta surus käed ligi pead ja vaarus uulitsale — koridorist tormasid välja ehmund naised.

August, 1926.

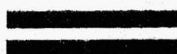

Anton Starkopf

(II eesti kunsti aastaraamatust)

Lein

Pagan Otoo.

Jack London. Eesti keele L. Varing.

Esimest korda kohtasin teda rajus. Ja ehkki rajuilml tabas meid ühel ja samal laeval, polnud ma teda pannud enne tähele, kui laev meie all purunes kildudeks. Kahtlemata olin teda ennegi näind muude värviliste reisijate seas, ta olemas-olu aga polnud jõudnud mu teadvuseni, sest „Petite Jeanne“¹⁾ oli hirmsasti üle koormatud. Pääle ta kaheksa- või kümnevärvilise madruse, valge kapteni, tüürimeeste ja kajuti-reisijate oli veel kaheksakümmend viis tekireisijat Rangiroost — Paumotu ja Tahiti saarlasi, mehi, naisi, lapsi; iga-ühel kaasas kast, pääle selle igasuguseid muid asju.

Pärilpüüdmise aeg Paumotus oli möödud ja kõik pöörasid tagasi Tahitile. Meie kuus kajutireisijat olime pärlikaupmehed. Kaks meist ameeriklased, üks Ah Choon (valgeim hiinlane, keda ma kunagi näind), üks sakslane, üks poola juut ja mina kokku olime pool tosinat.

Püük oli olnud õnnelik. Ükski meist ei tarvitsend kurta, samuti ei keegi tekireisijaist. Kõik oli läind hästi ja kõik võisid vaadata vastu rahulikule ja õnnelikule ajale Papeetes.

„Petite Jeanne“ muidugi oli ülekoormatud. Ainult seitsekümmend tonni suur, polnud tal õigust võtta pääle kümnendikkugi kõigest olevast lastist. Oli ime, et mdrused üldse suutsid veel töötada. Tekil sai end vaevalt liigutada. Nad pidid keulast ahtrisse ronima lihtselt mööda reelingit.

Õoseti astusid nad magajaile, kes vaibana katsid kogu teki kahes kihis. Ja pääle selle sead ja kanad ja kotid, kuna iga võimalik paik oli ilustatud kookuspähklite ja banaanide kimpudega.

Sõit ei töötand saada just väga mugav, isegi siis mitte, kui selleks kuluks ainult kaks või kolm päeva, nagu see oli võimalik värske kagupassaadiga. Aga ta ei puhund sugugi värskest. Ja viie tunni pärast tuli täielik tuulevaikus.

See kestis kogu öö ja järgmise päeva. See oli klaasselge vaikus, kus päävalu tekib juba mõttest — avada silmad ja näha midagi.

Teisel päeval suri üks mees — idasaarlane, parimaid laguunituukreid, — rõugesse. Oli täiesti mõistmatu, kust said rõuged laevale, kuna Rangiroas, kust tulime, polnud kuulda neist midagi. Aga see oli nõnda. Need olid rõuged, üks mees oli surnud ja kolm haiged.

Midagi polnud teha. Meie ei saand haigeid eraldada ega nende eest hoolitseda. Olime pressitud kokku nagu sardiinid. Ei võidud teha muud kui surra — see tähendab, pärast seda ööd, kus tuli ilmsiks esimene surmajuhtumus. Sel ööl nimelt kadusid suure paadiga tüürimees, poola juut ja neli pärismaalast — tuukrit. Hommikul las kis kapten ülejäänud paadid kohe läbi puurida ja nüüd istusime siin.

Sel päeval oli kaks suremist, järgmisel kolm, siis tõusis see korraga kaheksani. Pärismaalased langesid tumma õudusse. Kapten Oudouse¹⁾, prantslane, läks väga närviliseks ja kõneles palju. Ta sai päris närvivapustuse. Oli tugev, lihav mees, kes kaalus vähemasti kakssada naela — nüüd oli see vaid värisev süldisarnane rasvamägi.

Sakslane, mõlemad ameeriklased ja mina ostsime üles kõik laeval leiduva whisky ja olime kestvalt joobnud. Teooria oli suurepärase: kui päevast-päeva oleme purjus, siis peab iga meie organismi sattuv rõugeidu kohe põlema tuhaks. Ja see osutus õigeaks, küll aga pean tunnistama, et ei kapten ega Ah Choon ei jäänd haigeaks. Prantslane ei joond üldse, Ah Choon päevas ainult ühe klaasi.

Oli raske aeg. Päike kõrvetas otse pää kohal. Tuult polnud üldse, kui mitte arvata vihureid, mis puhusid viie minuti kuni pooletunnilise kestusega ja lõppesid ägedate sadudega. Ja igakord

1) loe ptit žann.

1) loe uduus.

pärast seda tuli jälle hirmus päike ja imes aurupilvi märjast laevatekist.

Aur polnud ilus. See oli surmaaur, täis miljoneid haiguseidusid. Kui seda nägime haigeilt ja surijailt tõusvat, jõime jälle ja jälle uuesti. Ka siis võtsime erakordselt, kui jälle mõni surnu viisati haide söögiks.

Elasime nõnda nädala aega ja siis sai whisky otsa. See oligi hää, sest muidu vaevalt oleksin elus. Et sellest saada üle, mis nüüd järgnes, pidi olema karske. Lisan juure, et vaid kaks pidasid vastu. Teine oli pagan — nõnda vähemasti kuulsin kapten Oudouse'i teda hüüdvat, kui jälle tulin meelemärkusele. Aga sellest pärastpoole.

Nädala lõpul, kui whisky juba otsas, ja pärlikaupmehed karsked, heitsin pilgu juhuslikult baromeetrile, mis rippus üldises kajutis. Ta harilik seis Paumotus on 29,90 ja ta kõigub harilikult 28,95 ja 30,00 vahel. Nüüd ta aga oli langend 29,62 pääle. See võis teha karskeks kõige joobnumagi pärlikaupmehe.

Juhtisin kapten Oudouse'i tähelepanu sellele, sain aga teada, et ta juba tunde jälgib langust. Ses kõiges sai vähe teha. Ja see, mis tegi kapten, oli kõigiti mõistlik. Ta tõmbas kerged purjed kokku, rehvis teisi, pani valmis päästevööd ja ootas tuult. Vea tegi ta alles siis, kui tuul tuli.

Olime otse orkaanis. Võisin seda tunda alalisest tuulekasvust ja baromeetri langemisest.

Loomulikult tormi tõusuga tõusis ka hirmus lainetus. Kunagi ei suuda unustada neid kolme esimest lainet, mis tabasid „Petite Jeanne'i“. Ühe silmapilguga kõik olid kabuhirmus ja keegi ei saand mõteldagi päästerõngaist.

Teine laine täitis laevateki reelinini. Kui ahter langes ja keul tõusis vastu taevast, voolas surnud ja elusate asjade kosk ahtrakülge. See oli päris inimkosk. Pää, jalad või külg ees, pööreldes, viseldes ja kerra tõmbunuina tulid nad. Siin-sääal haaris keegi kinni postest või köiest, ta järel veervate raskus kiskus aga uuesti lahti.

Ühe mehe lõi vastu tüüriparda reelingit ja selle pääluu lõhkes munakoo-

rena. Nägin, mis pidi tulema, hüppasin kajutilaele ja säält suurpurjele. Ah Choon ja üks ameeriklane püüdsid tulla mulle järele, ma aga olin neist hüpevõrra ees. Laine viis ameeriklase merre nagu heinakörre. Ah Choon võttis kinni tüürirattast ja klammardus selle külge. Aga üks tugev Earatonganaine, vähemasti kahesaja viiekümne naelane, sukeldus ta kõrval üles ja löi oma käed ta pihta kinni. Hiinlane rabas tüürimeest ja samal hetkel vajus tüüriparras.

Inimkehade ja veevool pööris kohe ümber ja hoovas siia. Ja nad olidki läinud — naine, Ah Choon ja tüürimees. Ja võin vanduda, et Ah Choon filosoofiliselt naeratas minnes üle parda.

Kolmas ja suurim laine ei teind nii palju kahju. Ta tulles pea kõik juba olid taakluses. Tekil pöörles tosin pooluppund ja uimaseid olendeid, kes katsusid end kuidagi päästa. Nad läksid üle parda nagu mõlemad paadidki. Teised pärlikaupmehed ja mina viisime umbes viisteist naist-last kajutisse ja sulgesime luugid. Aga lõppeks seegi ei toond vaesekesile midagi hääd.

Tuul? Hoolimata kõigest, mis olime eland üle, ei suutnud uskuda, et võib nõnda puhuda. See oli kirjeldamatu. Kuis saabki seda kirjeldada? Nõnda oli see tuul. Ta rebis riided ihult. Kui ütlen rebis, siis mõistan seda sõna-sõnalt. Ma ei nõua, et mind ustaks. Jutustan vaid, mis nägin ja tundsin. On aegu, kus ma ei usu seda isegi. Pidasin vastu ja sellest jätkub. See oli midagi hirmsat ja hirmsaim oli see, et tuul üha kasvis.

Kujutelge lugetumaid miljoneid-biljoneid tonne liiva, mõtelge, et see liiv kihutab tunnis üheksakümmend, sada, sadakakskümmend penikoormat edesi. Kujutelge, et too liiv on nägematu ja käega katsumatu ja tal siiski on liiva kogu raskus ja tihedus, siis saate nõrga ettekujutuse sest tuulest.

Vahest liiv ei ole õige võrdlus. Kujutelge muda, nägematut, käegakatsumatut ja siiski rasket. Ei, see oli veel halvem. Mõtelge, et iga moleküül oli terve mudamägi. Ei, see käib üle mu jõu. Keel kõlbab igapäevaste asjade

kirjeldamiseks, üliloomuliku ees on ta võimetu. Parim oleks sellest sugugi mitte kõnelda.

Niipalju ütlen siiski: lahtipääsnuud lainetuse ohjeldas see tuul. Veel enam: näis, nagu oleks torm avand omad määratumad lõuad ja neelnud terve ookeani, — ja mitte vaid ookeani, vaid kogu ruumi, kus enne oli õhk.

Loomulikult purjed kõik olid läind juba ammu. Aga kapten Oudouse'il oli laeval midagi, mis ma enne kunagi polnud näind ühelgi lõnamere laeval: mereankur. See oli kooniline purjeriidekott, mille suu hoidis raudvits laiaili. Vees ta seisis perpendikulaarselt ja pikk köis ühendas teda laevaga. See-tõttu „Petite Jeanne“ sõitis otse vastu tuult ja lainetust.

Asi oleks olnud päris hää, kui me poleks olnud orkaani keskel. Nüüd polnud enam midagi loota. Olin päris tardund ja uimane ja vist poleks pidand enam kauem vastu, kui korruga tuli tuulevaikus. Polnud tunda nõrgeimatki puhangut. See oli vastik.

Kujutelge, et neli tundi olime pidand vastu hirmsale tuulerõhule hirmsas muskklippingutuses. Ja äkki see lõppis. Nagu mäletan, oli mul tunne, et lõhken tuhandeks tükkiks. Mu keha iga aatom tõukas teist, tahtes tormata maailma-ruumi. See kestis aga vaid hetke.

Tuule ja rõhumise kadudes tõusis lainetus. Ta hüppas, pörutas, lendas otse taevani.

Ärge unustage, et ennenägemata tuul tormas kokku kõigilt poolt orkaani keskkohta. Igalt poolt tõusid hiiglalained. Ükski tuul poleks neid suutnud taltsutada. Nad paukusid üles nagu korgid pange põhjast. Ses polnud mingit süsteemi ega korda. Lained olid vähemasti kaheksakümmend jalga kõrged. Need üldse polnud mingisugused lained. Need polnud ühegi laine taolised, mis inimsugu kunagi näinud.

Need olid määratumad pursked, kaheksakümmend jalga kõrged! Enam kui kaheksakümmend! Nad käisid kõrgemale meie mastitippudest. Need olid fontäänid, plahvatused. Nad olid nagu joobnud. Kuski ja kuidagi kukkusid

nad jälle alla. Üks tormas teise selga. Tormikeskkoht polnud enam ookean, vaid kaaos, anarkia. See oli hullumeelse merivee põrgutants.

„Petite Jeanne“? Ma ei tea. Pagan ütles mulle pärast, et ta ka ei tea. Ta oli purustatud otsekoheses mõttes tükkideks, löödud pudruks, hävitatud.

Kui tulin jälle meelemärkusele, leidsin end automaatselt tegevast vees ujumislügitusi, ise enam surnud kui elus. Vettekukkumist ma ei mäletand. Nägin, kuis purunes „Petite Jeanne“ ja siis olin kaotanud meelemärkuse. Nüüd aga polnud muu võimalik, kui teha kõige halva pääle hää nägu. Seisukord polnud lootustäratav. Tuul puhus edesi, lained olid väiksemad ja reeglipärasemad, tormikeskkoht oli möödas. Õnneks ka haikalu polnud näha. Raju oli kihutand laiaili surmalaeva jälgiva ja surnuid õgiva röövlisalga.

Lõuna paigu hävines „Petite Jeanne“ ja võis vahest olla kaks tundi hiljem, kui püüdsin kinni ujuva luugilaua. Siis parajasti sadas tihedat vihma ja oli puhas juhus, mis tõi mulle selle toe. Lühike tükk nõõri oli köidetud ta käsi-raua külge. Nüüd oli mu elu kindlustatud vähemasti üheks päevaks, kui haikalad ainult ei tule tagasi. Umbes kolm või enam tundi pärast seda oli mul tunne, nagu kuuleksin kustki hääli. Vihm lakkas sadamast ja meri jäi inestamisväärsele ruttu vaiksemaks. Vaevalt kaksikümmend jalga minust rippusid ühe luugi küljes kapten Oudouse ja pagan. Nad võitlesid luugi pärast. Vähemasti tegi seda kapten.

„Païen noir!“*) kuulsin teda hüüdvat ja nägin teda samal ajal värvilisele kallale tungivat. Kaptenil polnud midagi seljas, rasked saapad ainult jalas. Tugev hoop sellega tabas pagana suud ja lõuga ning tegi mehe pooluimaseks. Mõtlesin, et ta tasub kuidagi, ta aga rahuldus sellega, et ujus kümme jalga eemale. Kui laine aga ta tõi jälle ligemale, katsus kapten teda jälle jalgadega tabada. Ja iga löõgi juures heitis ta värvilisele ühe musta pagana.

*) must pagan.

„Ujun sinna ja uputan su, sa valge saatan!“ hüüdsin kaptenile. Ainult väsimus keelis mind seda tegemast. Hüüdsin siis paganale, et ta ujuks minu juure ja jagasin oma luugi temaga. Otoo*) ütles ta olevat endal nimeks. Ta jutustas ka, et ta on pärit Bora-Borast. Nagu pärast kuulsin, oli ta esimesena leidnud luugi ja kapteniga kokku juhtudes pak-kund seda ka temale. Tänuks aeti ta minema.

Nõnda juhtusime Otooga kokku. Ta polnud miski riiukukk. Ta oli õrnus ja pehmus ise, ehkki gladiaatori muskli-tega ja kuus jalga pikk. Ta polnud riiu-kukk, aga ka mitte pelgur. Tal oli lövi süda. Nägin pärastpoole ta võitvat hädaohte, milledest ma poleks julgend näha undki. Kunagi ei unusta ma seda, mis juhtus Bill Kingiga. See oli Saksa-Samoas. Bill King oli Ameerika lae-vastiku raskekaalu poksimeister. See oli hiiglamees, tõeline gorilla. Üks seda-laadi jämedalt kokkulöödud poiss, kes oskab tarvitada rusikaid. Ta algas tüli, tõukas Otood kaks korda ja löi teda kor-ra. Siis alles pidas Otoo vajaliseks vas-tata. Usun, et ei kulund nelja minuti, kui Bill King oli nelja murtud ribi, mur-tud käeluu ja väändud öla õnnetu oma-nik. Otool polnud aimugi õigest pok-sist. Ta ainult löi. Ja Bill Kingil kulus kolm kuud sellest kakelusest paranemi-seks.

Aga mu jutulõng jookseb ette. Ja-gasime üksteisega luuki. Vaheldamisi üks meist lamas puhates luugil ja teine oli lauast kinni hoides kaelani vees. Kaks päeva ja ööd ajusime nõnda vahel-dumisi vees ja laual.

Enamasti olin meelemärkuseta. Kuulsin Otood ta emakeeli lobisevat ja sonivat. Meie alaline veesolek päästis meid janusurmast, ehkki merevesi ja päikesepaiste andsid meile väga eba-mugava õppetunni, praadimisest ja keetmisest.

Lõppeks päästis Otoo mu elu. Mõistu-sele tulles lamasin kahekümne jala kau-guses veest, kaetud kookuslehtedega ja

kaitstud päikese eest. Ta lamas mu kõrval. Kaotasin uuesti meelemärguse. Uuesti ärgates oli jahe ja täheselge öö, Otoo hoidis mu suu ääres kookuspähklit joomiseks.

Olime „Petite Jeanne“ ainukesed el-lujäänud. Kapten Oudouse oli kindlasti väsimusest hukkund, sest mõni päev hiljem ajus ta luuk randa. Meie Otooga elasime nädala aega atolli pärismaalas-te juures. Siis võttis meid randajõud-nud prantsuse ristleja pääle ja viis Tahiti-le. Selleks ajaks juba olime vahe-tand oma nimed. Lõunameredel see komme seob kaks meest kindlamini ve-revendlusest. Ettepaneku selleks tegin mina ja Otoo oli sellest vaimustatud.

„See on hää,“ ütles ta Tahiti keeli, „oleme kaks päeva rippund surma huulil.“

„Aga surm ei saand meid,“ ütlesin mina.

„Tegid hää teo, härra, seepärast surm ei julgend kõnelda.“

„Miks nimetad mind härraks?“ kü-sisin end haavununa näidates. „Oleme vahetand nimed. Olen sulle Otoo, sina mulle Charley¹⁾. Ja see kestab iga-vesti, nõnda nõuab komme. Ja kui su-reme ja jälle kuski teispool tähti juh-tume kokku, oleme jälle üksteisele Otoo ja Charley.“

„Ja, härra,“ vastas ta rõõmust läi-kivate silmadega.

„Algad jälle uuesti?“ hüüdsin või-metumalt.

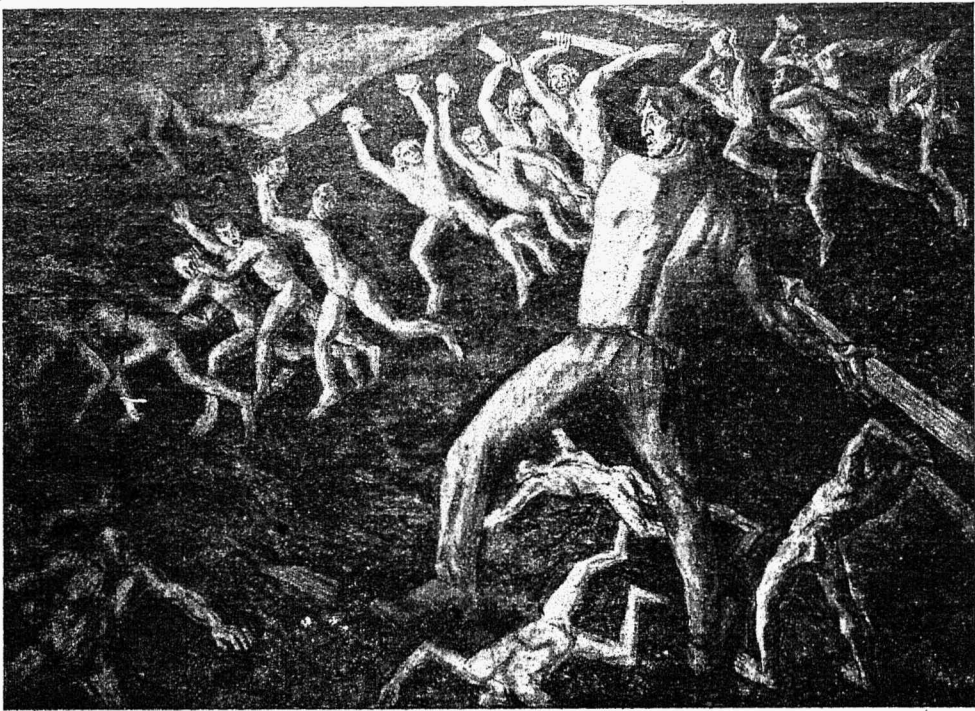
„Mis tähendab see, mis ütlevad mu huuled? Need on ju vaid huuled. Aga ma mõtlen alati Otoo. Nii sagedasti, kui mõtlen enesest, mõtlen ma sinust. Ja tähtede ja pilvede taga, ikka ja iga-vesti oled sa mulle Otoo. Ons nõnda õige, härra?“

Vastasin naeratades, et see on õige.

Papeetes lahkusime. Jäin sinna puhkama ja tema sõitis Bora-Bora saä-rele. Kuue nädala pärast oli ta tagasi. Olin imestand, sest ta jutustas mulle enne oma naisest ja kodust Bora-Bo-ral, kuhu ta tahtis sõita alaliseks.

*) loe o-tu-u.

¹⁾ loe tšarli.

Kristjan Raud

(II eesti kunsti aastaraamatust.)

Kalevipoeg

„Kuhu lähed, härra? küsis ta kohe pärast tervitust.

Kehitasin õlgu. Polnud kerge vastata.

„Ümber terve maailma,“ vastasin— „ümber maailma, üle merede ja kõikide saarte, mis meres.“

„Tulen sinuga,“ ütles ta lihtselt, „mu naine on surnud.“

Mul kunagi pole olnud venda. Aga otsustades selle järgi, mis olen näind teiste inimeste vendadest, võin ütelda, et keegi neist ei hoidnud nõnda oma venda, kui Otoo mind. Ta oli mulle vennaks, isaks ja emaks. Ja tean seda, et Otoo tõttu sain paremaks inimeseks. Teisist inimesist hoolisin vähe, aga Otoo ees pidin elama õiglaselt ja korralikult. Tema silmis ma ei julgend end määrida. Ta tegi mu enda ideaaliks ja päämiselt sääraseks, nagu ta mind kujutas omale ette oma suures armastuses. Oli aegu, kus seisin otse põrguvärra ees ja oleksin astund sissegi, kui

mitte mõte Otoo poleks mind hoidnud tagasi. Tema uhkus minust sai mu enda omaks ja lõppeks mu elu päämiseks sääduseks oli keelduda kõigest, mis võiks haavata seda uhkust.

Loomulikult ma ei õppind ta tundeid minu vastu tundma otsekohe. Ta ei laitnud ega kritiseerind kunagi. Aga ses määras, kuidas tema silmis tõusin, sai mulle endalegi selgeks, kuis oleks talle valus millegi halva leidmine minus.

Seitseteistkümmend aastat elasime koos. Seitseteistkümmend aastat oli ta mu kõrval, valvas minu magades, hoolitses mu eest haiguse korral, võitles minu eest, ise saades haavu. Ta sõitis alati samadel laevadel, kus minagi. Ja koos ristlesime läbi Vaikse-ookeani Havaist kuni Sidneyni ja Galapagoseni. Kolm korda saime laevaõnnetuse osaliseks Gilberti-saarel, Santa-Cruzis ja Fidžis. Ja kõikjal, kus võis teenida dollari, kauplesime ja askeldasime pär-

lidega, pärlmutriga, kopraga, vahetuskaupadega ja randund laevavakkidega.

See algas kohe Papeetes pärast seda, kui ta oli teatand, et sõidab minuga kaasa üle kõikide merede ja saarte. Tol ajal oli Papeetes klubi, kuhu kogusid kokku pärlikauplejad ja muud sellelaadilised hangeldajad, kaptenid ja kõik muu lõunamere avantüristide hulk. Sääll joodi kõvasti ja mängiti suurte summade pääle; jäin sageli kauemaks sinna, kui kõlbab. Aga mis kella ajal ma ka poleks asund koduteele, Otoo ootas mind alati, et viia mind koju.

Esiteks naersin. Siis katsusin jätta see tähele panemata. Siis ütlesin talle otse, et ma ei vaja lapsehoidjat. Sestpääle ma ei näind teda enam klubist tultes. Täiesti juhustlikult leidsin siiski mõne nädala pärast, et ta mind ootas teisel pool uulitsal mangopuude varjus ja saatis nõnda koju. Mis pidin tegema?

Endalegi märkamatuult hakkasin tulema varemini koju. Tormiseil ja vih-maseil õil tuli mulle meele Otoo, kes liikuvate puude all pidas oma rasket vahikorda. Tõepoolest, ta tegi minust parema inimese. Ja siiski ta polnud väiklane ega kitsameelne. Kõik rahvas Bora-Boral oli ristitud. Tema aga oli ainus pagan kogu saarel ja suur materialist, kes ei uskund mingisugust teist elu. Ta uskus ainult ausat mängu siin maailmas. Väike valskus ta mee-

lest oli sama halb mis roim või suur kuritegu. Usun isegi, et ta roimarit võis enam austada kui väikest kelmi.

Mis puutub mind isiklikult, siis ta sõdis kõige selle vastu, mis mulle oli kahjulik. Mängu vastu polnud tal midagi. Aga ta seletas mulle, et kaua ülalolek ja hiline magamaheit on tervisele kahjulikud. Ta olevat näind sääraseid inimesi surevat palavikku. Ta polnud karsklane ja ei keeldund viinaklaasist välistõil niiske ilmaga. Teisest küljest ta aga oli kindlasti parajuse poolt. Ta oli näind, kuis paljud inimesed viina- ja whiskeyklaasi pärast olid läind hukka ja end tapnud.

Otool alati oli südamel mu hüvang. Ta mõtles mu tulevikust, kaalus mu plaane ja osutas nende vastu suuremat huvi kui ma ise. Esiteks panin Otoole seda pahaks, et ta topib nina mu asjadesse. Aga teadsin ka, et tal polnud oma isikut üldse olemas ja õppisin peagi hindama ta tarkust ja tagasihoidlikkust. Ta pidas alati silmad minu kasuks lahti ja ta nägi teravasti ja kaugele. Aegamisi sai ta mu nõuandjaks ja lõppeks tundis mu ärisid minust paremini. Mind valitses sel ajal nooruse suur muretus, hindasin elamust enam dollarist, juhtumust enam hääst korterist. Oli siis hää, et omasin kellegi, kes hoolitses mu eest. Tean, et Otoota ma praegu poleks see, mis olen.

(Järgneb.)

Laiast maailmast.

Saapakauplus Hiinas.

Lohesöötmine.

Peter Rosegger. Eesti keele M. N.

Sind, söber, sunnivad imestama katustele väljapandud taldrikud? Neid näed sa iga Alpi talupoja katusel. Vist arvad, et need kasside ja lindude jaoks sinna on pandud? Aga sa unustad, et kasside kõhu eest peavad muretsema hiired, ja laululinnud . . . need leiavad lihtrahva juures harva kõhutäidet.

Ei, need taldrikud katustel on määratud hoopis teisele külalisele. Niisugusele metsikule külalisele, kes oma tahtmist mööda võtab kõik vägivaldselt, kui talle seda hääga ei taheta anda. See külaline kutsutakse tormiks. Perenaine riputab jahu taldrikule ja paneb oma roaohvri katusele. Tuulepuhang nilpab säält jahu ära ja lendab rahusta-

tult edesi, ilma et tal tahtmist oleks tormiks paisuda ja kahju sünnitada. See kutsutakse „tuult söötma“, ja kui talupoegi uskuda, siis see talu, kus tuult niiviisi söödetakse, ei saavat kunagi tormi läbi kannatada. Tõsi küll, jahust ei jää taldrikul varsi kübetki järele, sest et tuul on alati näljane; kui aga perenaine oma hariliku roapaneku kogemata ära unustab, siis hakkab tuul kohe ust lõgistama, katust raputama ja vägivaldselt oma sääduslikku osa nõudma. On aga perenaine ihnus või jätab roa mingisugusel muul põhjusel panemata, siis tormab tuul katkirebenenend pilvetükkide ratsul kohale, kisub maja ees kasvava noore kuuse juurtega maa

seest välja, kangutab katuse kogu sariatega päält ja teeb veel paljugi mitmesugust paha.

Runeborgis, Gachi talus, tunti pääle tuule veel üht külalist. Esiteks toideti säääl niisama ka tuult, aga siis hakati toitma lohemadu. Sedasama vana lendmadu, keda keegi veel kunagi pole näind, keda aga siiski kõik teadsid. Räägitakse küll, et vanamehed teda ennemuiste olla näind, aga need olla juba kõik ammu surnud, nõnda et seda nüüd nende vanade juttude põhjal peab uskuma. See lendmadu olla kinni seotud vanamooride juustest punutud üheksa kõiega; vahel aga minevat tal siiski õnneks lahti rabelda, ja siis lendab ta sisistades ja vilistades mööda maailma ümber ja teeb inimestele palju kahju. Ta hävitab külvid ja keeduviljad, kannab hävitavat katku koduloomade hulka, ega jäta ka inimesi puudutamata. Eriti kahjulik on ta vanaeitele: need hakkavad korruga ilma nähtava põhjusega kisendama, hullama ja kriimustama. Nad on äranõitunud, hammustatud lendmaost, kõigi elavate nägemata hukkajast.

Eriti palju häda tõi see madu Gachile. Viimasel ajal läks tal päris halvasti. Igast vaost ta põllul vahtis aina õnnetus. Õnnetus vahtis talle vastu talli ja lehmalauda nurgast, laua alt ja kõikjalt, kus sellega iganes kokku võis puutuda. Rukis ei valmind. Sead ja vasikad olid kõhnad, nagu luukered. Uss sõi kapsad. Kanad viis kull, ja nugis rikkus munad. Oleksid need hädad kõik korruga tulnud, siis ehk oleks parem olnud. Vähemalt oleksid nende läbi ka teised kannatanud. Aga ei! Nad tulid järk-järgult, üksteise järel. Ühel aastal varastasid pahad inimesed lambaid, teisel — kadusid kanad, ja siis laihtusid sead. Muutmatuks jäi ainult naine, kes teda väsimatult edesi näris.

Eriti armastas naine talle ette heita, nagu oleks ta „rumal, kui õlevihk“. See ajas teda ikka vihale, ja ta hakkas järsult vastu pragama. Siis kisendas naine:

„Rumal! Sinu sõna peab ikka viimne olema!“

Ja et naist veel iseäranis pahandada,

ei rääkind ta talle pea kunagi enam vastu, püüdes sellega näidata, et olgu ta päälegi õlevihk, siiski ikka mitte päris tühi.

Siiski, mõnikord vajus mees raskesti mõttesse. Mured vaevasid teda. Ühel häääl päeval tuli ta juure naabri Toomas, liht päeviline, kes elas lähedal viletsas onnikeses. Kõige oma vaesuse juures oli Toomas ühe asja poolest siiski Jumala armust heldesti õnnistatud: tal oli toa täis lapsi, kes teda päeval ja ööl oma vingumise ja alalise niuksumisega rõõmustasid. Aga kunagi ei hali send ta kellelegi oma häda, kunagi ei palund ta rikkalt Gachilt midagi. Ka seekord tuli ta ainult sellepärast, et oma naabrile trööstisõna ütelda ja häääl nõu soovitada.

„Kas tead, naaber,“ ütles ta sosinal, sest tähtsaid ja saladuslikke asju on viisiks võetud ikka sosinal rääkida, „ma arvan, sinu juures käib lendmadu. Ja-jah, naera aga pääle, kui tahad! Aga mina jään ikka oma arvamise juure. Lendmadu! Tema lendab sinu juure küll, aga näe, sa ei mõista talle süüa anda. Tuule söötmine ei aita siin midagi. Seda näed sa isegi. Tarvis on lendmadu sööta!“

„Lendavat madu?“

„Nojah, lendmadu. Et ta sinu majapidamist ei hävitaks. Tead, ma olen sündind Böönimaal, ja meil on säääl rahvas kõik õige jõukas. Pole säääl kuulda rahet ega loomade katku, ei tunta säääl ka riiakaid naisi. Säääl on elu nõnda vaikne ja lõbus, et annaks Jumal igaühele niisugust. Ja kas tead, mispärast? Sellepärast, et inimesed söödavad säääl lendmadu!“

Eks ole, pärast sääaraseid kindlaid tõestusi võis arvata, et Gach siiski viimaks aru saab, kui tingimata tarvilik on lendmadu sööta. Aga ta ei saand ikkagi aru. Toomas pidi jälle kõik uuesti põhjalikult läbi kordama. Vaata, asi on nii ja niimoodi, Böönimaal on perenaised väga hoolikad. Igaüks võtab õhtul suure taldriku ja paneb selle pääle kartuleid, kapsaid, liha- ja koogitükke; ühe sõnaga — kõik söögijätised. Aga kui söögist suuremat midagi üle pole jäänd, noh, siis peab, muidugi

mõista, toidukambrist lisa tooma. Seejuures ei ole harilikult viisiks võetud suuremat valida. Võib võtta mõne tükikese rasva, suitsusinki, võid või midagi muud. Aga pääasi — kõik olgu täitsa värske. Kui millelgi natukene kahtlast lõhna juures on, siis on lugu paha! Hirmus elukas saab vihaseks ja teeb niisuguseid koledusi, et sa ei mõista arvatagi. Nojah, täis taldrik tuleb viia siis tahakambri, kus keegi ei maga, ja kus aken tingimata peab lahti hoitama. Öösi lendab ta kohale, see kole madu, kes alati on näljane, alati oma poegade eest hoolitseb ja alati selle pääle oma viha kustutab, kes talle kuidagi teel ees juhtub olema. Toidukraamiga taldriku eest leides, õgib ta selle tühjaks, ja läheb vaikselt minema, ilma et kellelegi kurja oleks teinud või midagi ära rikkunud. See on ju kõik väga arusaadav eks ole?”

Viimaks ometi suutis ka Gach sellest tarkusest jagu saada. Arvan, et ka lugejal seks arusaamist on jätkund. Eks ole tõsi?

Gach kuulas Tooma jutustuse tähelepanelikult lõpuni, sügas nõu otsides oma juukselakka ja küsis:

„Sa, Toomas, arvad siis, et tarvis on lendmadu sööta?”

„Muidugi! Seda sa küsid veel. Tarvis on talle igapäev üks taldriku täis välja panna. Sa proovi järele: kahju sellest ju mingisugust ei ole.“

„Aga kui... minu teinepool selle kõik taldrikult nahka paneb, mis siis? Ega seda ärvesse ei võeta?”

„Siis oled üks pagana kaval mees!“ ütles Toomas. — Aga kui sa oma kavalsusi ei jäta, siis saad veel küllalt kannatada. Las see madu sind veel näpistada. Küll sa siis teisiti hakkad rääkima.“

„Pea, pea, Toomas! Mis sa räägid?”

„Räägin, et sa mul pahad naljad kõik kõrvale jätaksid. Niisukene lendav madu ei ole kellegi naljaasi, võid juba mind uskuda.“

„Ega ma ju seda pole ütelnudki! Eks siis või teda, noh... sööta ka. Sa korda veel, kuidas seda päriselt tuleb teha.“

Sõbramehe poolest kordas talle Toomas veel kõik algusest lõpuni.

Ja siis hakkas Gach lendavat madu söötma, kusjuures ta kõiki Tooma näpunäiteid täpselt püüdis täita. Iga õhtu pandi tahakambri, akna lähedale põrandale, suur savitaldrik toidujätistega. Tasa hiilides viis Gach taldriku oma kohale ja jooksis kähku minema. Ja — mis te mõtlete! See saatana hing pidi sääl tõesti olema ööseti käind! Iga hommiku leidis Gach... tühja taldriku kambri akna alt. Taldrikule jäid ainult suured sinised ja punased lilled, mis ta põhjale olid maalitud. Kõik muu oli kadund.

Nõnda kestis see terve nädala, ja selle aja sees ei juhtund Gachile tööpoolest midagi iseäralikku, kui maha arvata õnnetu lugu heinakoormaga, mis koduteel ümber oli läind.

Vahetevahel käis Toomas järele pärimas, kuidas asjaolud seisavad. Arusaadav, et asjaolud võisidki Gachi ainult rõõmustada.

„Kas näed nüüd, Gach, mis tähendab lendmadu! Ütle siis veel! Aga lõpuks on ta siiski ikka üks tubli elajas. Ja tee talle ainult natukene meeolehääd, ja kui ta on söönd, siis ei tee ta kellelegi midagi.“

Aga tänutundmatu Gach mõtles teisiti:

„Pagan võtaks veel niisugust põrgulist! Kui see toitmine niiviisi edesi kestab, siis... Hm, jaa... mis see siis kõik aastast maksmata läheb! — Võiks ta praegu kärvata, põrgu elukas niisugune!..“

Ta kahmas äkki mõlema kätega päa ümbert kinni, nagu kartes, et ajus välगतand mõte säält kuidagi välja võis lennata.

„Madu?! Ta õgib! Aga kui ta õgib, siis peab ta ka niisamasugune elajas olema, nagu teisedki, sest et särvikud õgimist ei tunne. Kui ta aga teiste elajate sarnane on, siis võib ta ka kärvata...“

Selge, nagu päev!

Ja juba järgmisse portsjoni riputas Gach tubli näputäie rotikihvti. Siis pidas ta oma sulastele järgmise kõne:

„Kas olete näind kunagi lendmadu?”

Mis? Pärís elusat madu? Ei? Noh, hää küll, kui te teda vast hommikul siin lähedal näete, siis ärge kohkuge. Kõige võimalikum, et ta siin kuski sein ääres kägaras lamab, köht ülespidi. Ja kui ta veel peaks hingama, siis tehke ta kividega tühaks.“

Töölised jäid mõttesse. Nagu räägitakse, olevat niisugune madu inimesest kümme korda suurem ja võivat oma sabaga ratsaniku hobuse seljast maha virutada!

Nad avaldasid peremehele oma kahtlused.

Gach jäi ka mõttesse. Ega rotikihvt niisugusel korral küll ei mõju. Tuleks see naabri Toomas ometi ükskord! Võib olla, oskaks tema mingisugust nõu anda, kuidas sellest põrgu söödikust lahti saada.

Aga Toomast ei olnud mitmel päeval näha. Oli kuulda, et tema perekonda mingisugune taudisarnane haigus olla ilmud: kõik põdevat, niihästi noored kui vanad...

Kui Gach oma naabri imelikust haigusest kuulda sai, tõstis ta parema käe üles, ajas esimese sõrme sirgu ja pani selle niisuguse näoga oma otsaesisele, nagu tahaks oma pää läbi puurida. Jälle välgatas mõte, mis tarvis oli kinni naelutada...

Vaheajal oli haigus Tooma perekonnas mööda läind.

Oli parajasti täiskuu aeg, ja Gach kogus endale julgust. Igaks juhuks võttis ta siiski ühes tuseda noormehe, oma vanema sulase. Umbes kesköö ajal pugesis nad tahakambrisse, kus, nagu alati, seisis toidukauss söögijätistega.

Neil ei tarvitsend kaua oodata. Akna taga kuuldus kahinat... kuid lendmao pika haralise keele või käpa asemel ilmus konksuga teivas. Konks hakkas osavasti kausi servast kinni ja tõstis selle akna juure, kus kaks inimese kätt söögijätised kiiresti ära kahmasid. Neil silmapilkudel sai Gach kolleda eluka kehaehitusest kaunis täpse kujutelmi.

Järgmisel ööl võttis Gach endale kaks sulast kaasa. Nad jäid kõik tagakambri akna lähedale leedripuu põõsa taha varitsema. Punkt südaööil ilmus

inimkogu korvi ja konksuga teibaga. Kogu läks akna juure, torkas teiba aknast sisse ja hakkas kaussi tühjendama. Sel ajal sasisid kuus tugevat kätt salapärase kogu kinni. Ühe silmapilguga oli selge, et kinnivõetu keegi muu ei ole, kui — naabri Toomas. Aga Toomas ei näind sest põrmugi kohkuvat. Ta hakkas koguni valjusti naerma, naeris võib olla valjemini, kui see vaikselt sumedal suveööl kohane oleks olnud.

„Ometi! Ometi kord!“ hüüdis ta lõbusa naerulagina vahele. „Oh, ma olen nii rõõmus, kulla naabri veli! Ma juba mõtlesin, et sa seda kunagi ei aima. Aga ei, märkasid siiski viimaks!“

„Vait!“ kisendas Gach. „Niisugune näru, kelm! Oota, küll panen sind nüüd kivipuuri istuma!“

„No-noh, vanamees, ära ikka nõnda kurjusta!“ püüdis Toomas teda rahustada. „Sa mõistad ju isegi, et parem on oma toidujätised nälgivale perekonnale anda, kui mõnesugusele põrguelukale, kes pääle paha kellelegi midagi muud pole teind, kes häid inimesi ainult ninapidi veab, ja keda päälegi veel olemaski pole. Oota, kui ma selle nadikaela kord kätte saan, ja kui mul seejuures tubli vemmäl käepärast juhutub olema, küll ma siis selle kere kord üle teen. Vaata mul asjameest! Inimesi hirmutab, aga ennast pole kuski olemas!“

„Pidage ta tugevasti kinni,“ ütles Gach tusaselt oma sulastele. „Ta on läbi akna minu toitu varastand. Teda on tarvis kohtu kätte anda.“

„Kas tead, vana sõber,“ lausus Toomas rahulikult, Gachi poole pöördudes, „sinu asemel ei oleks ma küll oma toiduga hakand uhkustama. See pani meie kõigi kõhud valutama.“

Gach hüüdis kahjuröömsalt itsitades:

„Mis veel! Seda ma arvan! Ma riputasin sinna sisse tubli näputäie rotikihvti.“

„Rotikihvti? Riputasid?“

„Toomas hakkas jälle lõbusalt naerma. „Noh, näed nüüd. Kuidas sa siis mind kohtu kätte tahad anda, kui sa linna ninagi ei tohi näidata? Kas tead, minu armas, mürgitajatele antakse vist

veel vähem armu, kui vaestele nälgi-
 te, kes oma lastele toidujätiseid va-
 rastavad!”

„Ma tahtsin lendmadu tükaks te-
 ha...” pomises Gach segaselt.

„Noh, hää küll, siis oleme tasa.
 Kas lähme siis, või? Mis? Aga ma ei
 tea küll kindlasti ütelda, kumb kumma
 üle veab: kas sina mind, või mina
 sind?”

Gach ei kahelnud kaua. Ta mõistis,
 et kummalgi hääd loota ei ole. Kui tal
 ka korda läheks end mürgitamise süüst
 puhtaks pesta, siiski jääks ta selle lend-
 mao läbi eluajaks maailma rahva nae-

ruks. Sellepärast kamandas ta oma su-
 lastele:

„Laske ta lahti. Mis me ta'ga mui-
 du jändame. Inimesed naeravad meid
 välja. Lähme magama.”

Toomas läks oma hurtsikusse. Hom-
 mikul, kui ta tibukesed oma näljased
 nokad avasid, hüüdis ta:

„Küllalt! Nüüd peame jälle leppi-
 ma leemelakkega. Täna öösel on külm
 mu saagi puhtaks ära rikkund!

Rikas Gach loobus sest ajast lend-
 mao söötmisest ja paneb nüüd jällegi
 tuulele taldriku jahudega välja.

Mozart.

Eesti keele E. T.

Ühel sumedal kevadpäeval sammus
 kord üksik noormees Viini linna poole.
 Ta oli käind lähemas metsas jalutamas
 ja ruttas nüüd koju. Juba varemaltki
 oli ta teind sääraseid jalutuskäike, ent
 täna oli teda selleks sundind mingisu-
 gune iseäralik jõud: ta polnud suutnud
 vastu panna sellele võimsale tungile —
 välja linna kärast ja mürast, välja
 värskesse loodusse! Nüüd tundis ta
 enese jälle rahulikuna ja õnnelikuna,
 nagu sagedasti varemgi pärast sarna-
 seid jalutuskäike.

Noormees kiirustas sammu, et veel
 enne äikest koju jõuda, sest taevast oli
 vahepääl kattund tinaraskete pilvede-
 ga ja ilm läind täiesti kottpimedaks.

Kibe nälg hakkas end tunda andma,
 aga noormees ei võind enesele kahjuks
 mitte seda toredust lubada, et metsa-
 veerel asuvasse piimapoodi sisse astuda
 ja oma keha kinnitada, sest tal polnud,
 nagu seda sagedasti juhtus, krossigi ra-
 ha taskus.

Vaevast oli ta esimeste aguli maja-
 deni jõudnud, kui vihma valama hak-
 kas. Ta oli sunnitud varju otsima läh-
 hema värava varjul. Äge vihma pla-
 din ja kõuekärgatused ei suutnud aga
 sumbutada majast kuulduvaid nõrku
 klaverihääli.

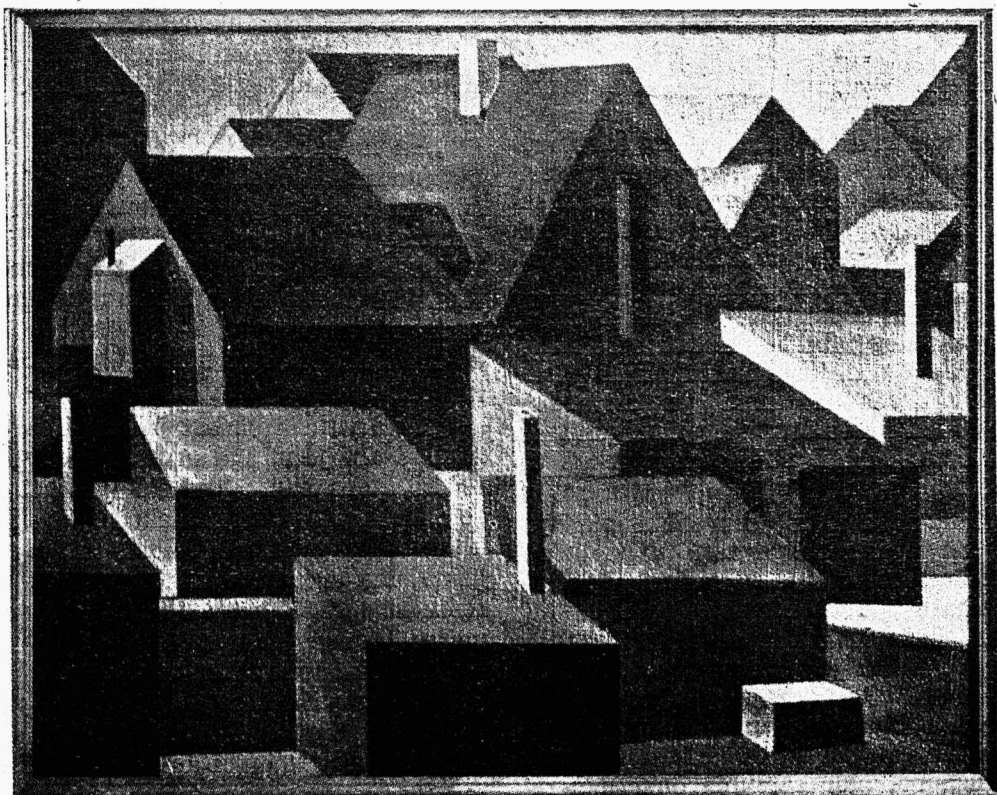
Noormees kuulatas terasemalt ja
 raputas siis imestades pääd, — see oli

iseäralik, südantliigutav ja kurtev
 muusika — kuid mäng ise oli laitmatu
 ja meisterlik, kuigi jõuetu ja nõrk.
 Paistis, nagu oleks mängija vaevast
 puudutand oma nõrga käega klahve.
 Oli mängija laps või koguni haige? Aga
 laps poleks kindlasti nii meisterlikult
 seda rasket pala suutnud mängida.

Maja eeskojast kostsid sammud,
 ust avati ja löödi siis jälle kinni: mäng
 katkes järsku terava dissonantsiga.
 Sees kuuldus toores, vihane häälpahan-
 davat, mille mõttest värava all seisja
 jagu ei saand. Siis löödi uuesti suure
 hooga uks kinni, eeskojast kostsid jäl-
 legi sammud ja siis jäi kõik vaikseks.

Noormehes tärkas kindel soov män-
 gija isikuga tuttavaks saada. Kahe-
 vahel olles astus ta maja eeskotta ja
 koputas tasa uksele. Keegi ei vastand
 koputamise pääle, kõik jäi endiselt
 vaikseks; siis avas noormees tasa ukse
 ja vaatas tuppa. Sääl istus klaveri ees
 tugitoolis mees ja toetas pääd kõhnaks-
 jäänd kätele. Noormees koputas uuesti
 uksele: kokkuvajund kuju klaveri ees
 hüppas ehmunult toolilt. See oli hirmu-
 äratav kõhn ja kahvatu noorevõitu
 mees, aukuvajund silmadega. Ta lan-
 ges jõuetult uuesti istmele tagasi.

Noormehel oli piinlik, et ta seda õn-
 netut meest tülitand ja ta algas koh-
 metult:

M. Laarman

Majad

„Vabandage minu julgust! Ma viibisin teie värava all vihmavarjul, kuulsin teie haruldast mängu ja kuna ma ise suur muusikaarmastaja olen, tahtsin teada saada, kes siin nii meisterlikult klaverit mängib!“

Haige vaatas tundmatule tungivalt otsa ja tähendas siis pool kartlikult:

„Teie olete minu vastu liig armulik, sest minu mäng on halb ja tervis, nagu näete, veelgi halvem. Sest ajast, kui haiguse küüsis vaevlen, olen veel vaid halb mängija. Jah, teie olete sattunud ühe väga õnnetu inimese juure. — Oh, Jumal, miks pean ma nii palju kannatama!...“

„Rahustuge,“ vastas tundmatu sõbralikult, „ja ärge olge nii pettunud oma muusikalistes võimetes; uskuge, muusika on nii mitmeidki õnnetusest ja hädast päästnud.“

Haige raputas pääd ja ütles:

„Teie olite mu vastu kaastundlik;

ma jutustan teile lühidalt oma õnnetu eluloo: Kaks aastat tagasi sõitsin ma oma naise ja lapsega Viini, et siin teenida muusikatundide andmisega eluülalpidamist. Ma leidsin ainult viletsaid teenimisvõimalusi, kahe aasta pärast alles naeratas mulle õnn ja meie elu muutus lähedamaks — me tulime omaga läbi. Aga siis jäin tõsiselt haigeks ja pidin kaua voodis lamama. Nüüd, kus paranemas olen — arsti sõnade järgi võiksin mõne nädala pärast tööle hakata, — olen kõik sidemed seltskonnaga kaotand; neis majades, kus enne muusikatunde andsin, on minu asemele teised õptajad võetud.

Ma saatsin naise igale poole teatama, et varsti võin tööle asuda, aga kõigilt sain ühesuguse vastuse — minu asemele olevat teine võetud. Täna läks mu naine viimast korda õnne katsuma, aga kindlasti ei tule sellest ka täna midagi välja. Imelikul kombel on ta liig kauaks ära jäändki, päälegi võttis ta

ka lapse kaasa. Lootsin, et enne äikest koju jõuab. —

Kas saate nüüd minu seisukorrast aru? Meie oleme teind juba kõik rahaks, mis rahaks teha laskis; ainumad väärtuslikud asjad, mis meile veel jäänd, — on see klaver ja need kaks viiulit. Aga nüüd peame vististi ka sellest viimsest varandusest lahkuma, et veel mõni nädal ära elada ja pääasi — ära tasuda korteri üüri, mille tasumise tähtaeg juba kolme kuu eest möödus. Just enne teie tulekut käis peremees siin raha nõudmas ja ähvardas mind üüri mittetasumise puhul uulitsale visata. Ainult nädala aega lubas ta veel kannatada.“

Tundmatu istus murelikul näol ja oli nähtavasti sügavasti vapustatud haige jutustusest ja ta raskest, väljapääsmatust seisukorrast. Kuid siin abiks olla? Ta enese taskud olid tühjad, ka kodus polnud midagi, millega neid täita. Oli vaja mingisugune väljapääsutee leida, aga missugune? Korraga tuli tal hää mõte. Tal oli ju oma tutvuskond, pidi katsuma õnnetu perekonna hääks väikest korjandust toime panna. Kaasakistuna sellest mõttest sõnas ta haigele:

„Ma saan väga hästi aru teie raskest seisukorrast, aga sellepärast ei pea veel meelt heitma. Nii paljusid on raske õnnetused taband, nad on neist aga õnnelikult jälle üle saand. Ärge ainult meelt heitke! Ilmas on palju häid inimesi, nad aitavad ka teid!“

„See on halb troost! Kust pean sääraseid häid inimesi leidma? Tulevad nad ise minu juure või pean mina neid üles otsima? Ja kas pole see alandav, — paluda ja abi vastu võtta võhivõrastelt inimestelt? Mulle on tööd vaja, esimeses joones — tööd!...“

„Ja teie leiate ka tööd! Mina tahan... võin... ma katsun...“ sõnas kogeledes tundmatu, sest ta polnud sel hetkel isegi kindel oma plaani läbiviidavuses. Kindla ettepanekuni ta ei jõudnud, sest tal ei tulnud enam midagi meele.

Ta oli tõsiselt rõõmus, kui eeskojast kõminat kuulis ja haige hüüdis:

„Aa, sää! nad tulevadki!“

Tuppa astus noor naisterahvas, laps süles. Ta pani lapse voodisse ja sõnas tasa:

„Ta magab.“

Tundmatu tõsis istmelt ja kummardus naisterahva poole, kuna haige tähendas:

„See härra on suur muusikaarmastaja. Ta oli väljas kuulnud minu mängu ja astus sisse.“

Noor naine astus mehe juure ja silistas õrnalt selle peäd.

„Sa ärritasid ennast muidugi, et nii kauaks ära jäin, aga armsam, see pole tõesti minu süü. Tervelt kaks tundi ootasid krahvihärra tulekut ja nüüd koju tulles jäi meie poisike sülle magama, ma ei jõudnud teda kandes kiiresti käia; siis tuli äike... Aga esimeses joones pean sulle teatama, mis ma kuulsin: toon sulle häid teateid. Nii pea, kui terveks saad, leiad sa sää! jälle teenistust, aga enne seda pead talle ühe uue tantsuloo komponeerima, gavoti või menueti, mille eest sulle 12 taalrit anda lubati. Tuleval nädalal on neil vanema tütre pulm, aga lugu peab varem valmis olema, et seda saaks veel ära õppida. Krahv palus sulle teatada, et ta kindlasti sinu peäle loodab ja palus tantsupala kolme päeva pärast ära saata.“

Haige puhkes närviliselt naerma ja hüüdis:

„Kas see pole nali?! Suudan siis mina praegu midagi komponeerida!? Säärases hirmsas meeolus! Just enne külalise tulekut käis majaperemees siin ja rikkus mu tuju sootuks ära. Ta nõuab kiiret üüri tasumist või ähvardab meid uulitsale ajada!“

Noor naine vaatas mehe, siis võõra poole: haige sai ta mõtetest aru ja rääkis edasi:

„Ta teab kõik; ma jutustasin talle terve mu kurva loo.“

„Rahustu, armas mees,“ sõnas naine, „ja katsu veidi töötada. Peremehe ähvardused peaksid sind aina tööle virgutama. Sa mõtle ainult, mis me selle

12 taalriga kõik ära võime teha: sellest ei jatku üksi korteri üüriks, vaid jääb veel paariks nädalaks elamiseksi üle. Päälegi peaksid sa krahvi iseloomu isegi hästi tundma: ei täida sa nüüd tema tahtmist, saab ta su päale pahaseks ja sellega teed sa oma tulevikule kahju.“

„Õitsevad siis talvel õunapuud ja maikellukesed?“ hüüdis haige ahastusega. — „Sa nõuad minult võimatut!“

Aga noor naine ei rahuldunud sellega, vaid sõnas rahustavalt:

„Sa ei pea kohe meelt heitma; ehk leidub sinu käsikirjade hulgas mõni lõbus viisikene, sa võiksid selle välja töötada.“

„Selleks puudub mul jõud,“ vastas haige. „Päälegi leidub sääl ainult vanu, väärtusetu teeme, millistega ma nüüd esineda ei söanda, kuna Mozart muusikasse nii suuri muutusi toond,“ ja pöördudes külalise poole küsis haige: „Olete kunagi näind ja kuulnud Mozarti?“ —

„Ja, ma olen sagedasti näind ja kuulnud Mozarti ja tunnen kõiki tema töid.“

„Õnnelik inimene!“ hüüdis haige. „Mina tunnen ainult väheseid neist. Olen juba ammu igatsend selle uue, sära tähe teostega põhjalikumalt tutvuneda, kes meie muusikataevale kerkind ja seda nii hiilgavalt valgustab... Aga just haigus on mind takistand Mozarti kontsertidel käimast ja lähemalt tema tööde ja mänguga tutvunemast. Aga seni, kuni see veel teostamata, oleks suur julgus minu poolt kas või üht ainukest reakestki kirjutada.“

Tundmatu tõusis toolilt ja ütles: „Kui hää, et ma nii hästi tunnen Mozarti ja ta töid. Arvan, et suudan ühe lõbusa lookese kirjutada tema stiilis; kui lubate, istun otsekohe klaveri ette, noodipaber on mul alati igaks juhtumiseks kaasas.“

Ta võttis taskust väikese noodivihu, pliitsi ja istus klaveri ette. Haigele ja ta naisele näis see otse uskumatu olevat, et keegi nii järsku ja ettevalmistamatult võib tööle asuda; nad vaatasid väikese umbusaldusega päält, kuidas

tundmatu ühe noodi teise järele vihku märkis, vahetevahel mõnd akordi klaveril sekka lüües. Mõlemad vaikisid, et külalist mitte segada.

Vaevalt oli veerand tundi möödund, kui võõras tähendas: „Noh, lugu on valmis, olge hääd, kuulake ja ütelge, kas ta kõlbab.“

Ta hakkas lugu ette mängima. Kui ta lõpetas, plaksutasid mõlemad kuulajad vaimustuses käsi.

„Taeva inglid ei suuda ka midagi ilusamat luua kui see,“ kinnitas naine vaimustusega.

„Kui teie usute, et see menuett krahvile võiks meeldida, siis soovitan teile seda nooti otseteed sinna saata ja 12 taalrit sisse kasseerida. See on tõesti hää tasu niisuguse tühise töökesse eest. Jääb ainult soovida, et kõik muusikapalad sama hästi tasutud saaksid, — siis oleks muusikameeste elu siin maailmas palju kergem.“

Tundmatu tõusis üles, rebis lehe vihust välja ja pani selle klaverile.

„On see võimalik? Ja see pole tõesti ainult ilus unenägu!“ hüüdis haige. „Leidub siis tõesti veel niisuguseid inimesi, kes teise hädale kaasa tunnevad ja teda valmis on igaviisi aitama? Ja teie lubate mul seda kunstiimet vastu võtta ja seda oma teosena esitada?“

„Missugune veider inimene teie ometi olete!“ vastas tundmatu. „Niisuguse tühise asja kallal ei maksa ometi asjata pääd murda, tähtis on ju siin esimeses joones abi, mida nii hädasti vajate. Minu pää on alati niisuguse kribukrabuga täidetud, istu ainult maha ja pane kirja.“

„Ei, see on lihtselt ilus muinasjutt,“ harutas haige. — „Aga kes teie siis olete, keda Jumal nii rikkalikkude annetega õnnistand, et teie sarnaseid kunstipärleid peate tühisteks asjadeks?“

Tundmatu naeratas ainult poolmuia-tes ja vaikis.

„Nimetage ometi oma nimi, et võiksin seda sügava tänutundega meele pidada kogu oma eluaja,“ päris haige.

„Teie jõuate selle üle peagi selgusele. Aga nüüd on juba hilja ja ma

pean minema. Saage varsti terveks ja teate; mis ma teile soovitan: minge kord lähedasse metsa, säält leiateg jõudu ja rahu ja usku oma muusikalistesse võimetusse. Ja veel midagi võin teile rahustuseks öelda: ma juhatan siin üht orkestrit, sääal vabaneb varsti viiulimängija koht. Ma juba hoolitsen selle eest, et see koht teile saab. Ja nüüd jälle nägemiseni.“

Veel soe käepigistus ja tundmatu lahkus.

Hämmastunult jäi abielupaar maha. Nende nägudelt paistis imestus, sügav tänutundmus ja lootus parema tuleviku pääle.

Kui nad sest üllatusest toibund, võttis haige nootidega täiskirjutatud lehe klaverilt, lõi korraks silmad paberile ja laskis siis kokkudes käed alla langeda. Alles tüki aja pärast pääsid ta keelepaelad lahti ja ta hüüdis rõõmsalt:

„See on õnnelikum päev minu elus! Ma pole ükski oma silmadega näind suurimat muusikameest ilmas, vaid ta on mulle ka usu endasse tagasi annud.“

Ta ulatas lehe naisele ja ütles:

„Säh, siin sulle mõistatuse lahendus.“

Lehele oli alla kirjutatud: „Tulge minu juure kolme nädala pärast samal ajal. Kapellmeister Mozart.“

Välk ilma müristamiseta.

(Keravälk.)

Joh. Käis.

Välgus ja müristamises väljenduvad suurejooneliselt loodusejõud, mida juba ürginimene austas vägeva jumalusena. See jõud ei lase end juhtida inimese mõistusest. Ainult nii palju on suutnud teadus inimesele siin abiks olla, et piksevardaga kaitsta teda välgu hävitava mõju eest. Teatavasti oli Benjamin Franklin see, kes „tõi välgu taevast maha,“ seletas, et ta pole midagi muud kui hiigla elektri säde, mida võime ka kunstlikult järele aimata, ja näitas, kuidas piksevardaga võime endid kaitsta välgu löögi eest.

Tugev äike äratab loomusunniliselt kartust mitte ainult ebausklikus ja kartlikus inimeses. Tõepoolest on küllalt lugeda ajalehe sõnumeid pikseõnnetustest, mida käesoleval suvel iseäranis rohkesti meil Eestis kui ka mujal, et tunda oma abitust ja jõuetust selle võimsa loodusejõu ees ja imestada tema tegevust.

Veelgi imelikum kui harilik välk tugeva müristamisega on välk müristamiseta. See on nõnda nimetatud keravälk, õigemini välgukera, mida üsna harva õnnestub vaadelda. Toome siin mõningaid kirjeldusi tema ilmumi-

sest ja mõjust, mille kohta võime arvata, et see tõenäoliselt edasi antud.

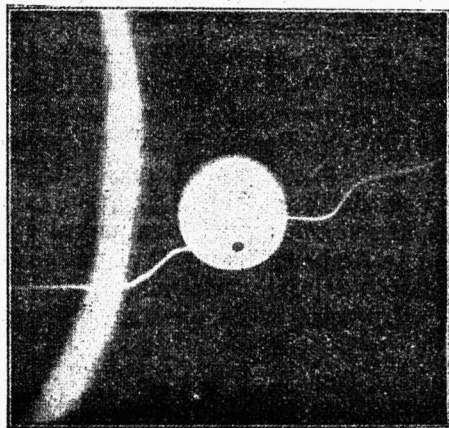
1. Talumees sõidab vankriga äikese lignemisel mõlemalt poolt traataiaga piiratud maanteed mööda. Korraga näeb ta kummalgi pool teed aia traadil lapsepää suurust liikuvat tulist kera, mis pillub heledaid sädemeid vankri raudtelge. Kohkund hobune paneb jooksuma kõigest jõust, kuid kera ei jää sõiduriistast sugugi maha. Traataia lõpul kustuvad tulekerad ragonal, kuid siiski suurema plahvatuseta.

2. „Külm“ pikselöök tabab üht maja. Majasolijad näevad kohe selle järele järgmist imestustäratavat pilti. Praaksil olevast köögiuksest ilmub inimesepää kõrgusel punakas tulikera, mille läbimõõt umbes 40 cm. Ta liigub keereldes läbi toa, ilma et sünnitaks kellelegi mingisugust viga. Jõudes eeskoja ukseni tõuseb ta elektrikella traati mööda ülespoole, säält aga langeb alla ja pääseb läbi pollahtise välisukse õue. Sääal rändab ta õhus talini, kus lõhkeb suure praginaga.

3. Äikese ajal istub toas seltskond seitsmest inimesest. Korraga ilmub

toas umbes inimesepää suurune punane tulikera, liigub otse 18-aastase tütarlapse poole ja puudutab selle jalga.

Tütarlaps langeb suures hirmus põrandale, tulikera aga tõuseb üles laeni, säält jälle tagasi tütarlapse jalale, uuesti tõuseb ta lakke ja siis ruttab ukse või akna augu juure, kuhu kaobki jäljetult. Ükski juuresolijatest ei tunnud midagi iseäralikku; ka tütarlaps pääsis ainult hirmuga.

Keravälg 26. aug. 1926.

4. Veel imelikum on järgmine lugu. Pere sööb parajasti lõunat. Väljas on äike. Korraga paiskab nagu tuulehoog sirmi ahju suu eest kõrvale ja säält ilmub lapsepää suurune tulikera, mis aeglaselt liigub õhus telliskivist põranda ligidal. Siis ligineb ta pereisa jalale nagu kass, kui ta tahaks jalga silitada. Kohkunud mees tõmbab jala tagasi, aga tulikera ligineb temale uuesti. Varsti aga eemaldub ta mehest ja püsib mõni sekund õhus keset tuba. Säält hakkab ta liikuma uuesti ahju poole, otsib üles ahju kohal korstnas paberiga kinni kleebitud augu, kuhu talvel väikese petrooleumiahju korsten oli juhitud. Siis rebib ta augult paberi maha ja poeb ise auku. Selle järele kõlab tugev mürts korstnas. Pärast selgub, et sellest mürtsust korstna väline ots purustatud.

Need juhtumised on tüübilised ja näitavad keravälgu saladuslikku ilmumist ja veelgi kummalisemaid rännakuid toas inimeste ja asjade keskel, il-

ma neid vigastamata. Keravälku võibki lugeda isegi kahjutuks, sest vigastused tulikera lõhkemisel, kui see üldse juhtubki, ei ole kuigi suured. Dr. Brand kirjeldab keravälku järgmiselt „Kinnised ruumid, kuhu siiski võib pääseda õhuteel, omavad nähtavalt iseäralise külgetõmbejõu keravälgu suhtes. Pärast seda, kui välg teinud mõned ringkäigud toas, kaotab see oma külgetõmbejõu või omandab isegi tagasitõukava mõju, mille tõttu välgukera kas tuldud teed või uuesti leitud teed mööda välja kolib. Võib olla, on selle põhjuseks toa õhu elektrilise oleku muutumine“.

Keravälgu tekkimisest on meil teada väga vähe. Huvitav on siiski, et ka keravälku kunstlikult võib järele aidata, nagu seda hariliku välgu selgitamiseks elektrimasinal teeme.

Keravälgu saamiseks on tarvilik väga kõrge pingevool (mitutuhat volti). Niisuguse voolu juhe lühikesel ühendusel õnnestubki „keravälku“ väikesel kujul sünnitada. Kuna ka välgu tekkimisel on õhuelektril väga kõrge pinge, siis on sellega keravälgu tekkimise võimalus selgitatud. Kuid arusaamatuks jäävad siiski teised nähtused selle juures: kerakuju, aeglane liikumine õhus, imelikud rännakud jne. Selle kohta arvatakse ainult nii palju, et keravälg valib endale teeks mingisuguseid „kaanale“ õhus, mida mööda liikumine soodsam. Mitmel korral on tähele pandud, et keravälg liigub sama teed mööda, mis joonvälkki. Nähtavasti jätab välgutee mingi jälje õhku järele, mida mööda kergesti saab liikuda ka keravälg.

Keravälgu värv on enamasti punakas ja tuletab meele meteoride värvi. Viimase kohta arvatakse, et see värv lämmastiku osakeste hõõgumisest tuleb. Nii võib see olla ka keravälgu juures. Ka on seletatav iseäralik „sibula“ või „väävli“ lõhn, ja mõnikord ka suits, mida keravälg järele jätab, elektri mõjul tekkind lämmastiku ühendustega. (Käesoleval suvel olevat nähtud kord ka hariliku välgu jäljena „suitsu“, s. o. lämmastiku ühendusi).

Nii palju, õigemini nii vähe teame praegu keravälgu. Seda ei tulegi

väga imeks panna, sest elektrijõu olemusest üldse ei tea meie veel kindlasti mitte midagi, olgugi et mõistame kasutada seda jõudu küll ma-

sinata käimapanemiseks, küll valgustuseks, küll läbikäimiseks telegraafi, telefoni, raadio teel jne. Ja sellega esialgu peamegi leppima.

LOODUSESÕBRA NURK

Vastuseid küsimusile ja ülesandele.

(Noorusmaa nr. 9.)

1. Kui võilille õievars pikuti lõigata 3—4 ribaks ja neid vee all hoida, siis kisivad ribad end väljapoole kõveraks ja ka märgatavalt keerdu. Selle nähtuse põhjuseks on õievarre sisemiste osade (rakukeste) pinevus nendes imbund mahlade rõhumise tõttu (turgoor). Nii kaua kui varre välispind on terve, hoiab see pinevus vart sirgelt püsti. Varre lõhestamisel pikuti kaob välise nahakese kokkusuruv mõju, sisemised rakukesed paisuvad ja varre riba kõverdub väljapoole. Varre sisemine rõhumine võib nõrgeneda ka vee puudusel mullapinnas: siis närbub vars. Ekslikult seletab üks noorusmaalastest, et „pinevus on väljastpoolt suurem kui seestpoolt“.

2. Jänsekapsa lehtede tundlikkus välisärritustele on eriti silmapaistev: õigusega võib nimetada seda taime meie taimestiku „häbelikuks mimoo-saks“. Leht võtab kaunis ruttu uneisandi raputamisel, heleda valgustuse, madala õhusoojuse tõttu jne.

3. Lõokese laul õhus kestab noorusmaalaste vaatluste järele 5—15 min.! Õige.

4. Vihmatilkade langemine maapinna ligidal ei sunni vabalangemise sääduse järele, vaid enam-vähem ühtlase kiirusega. Langemise algusel muidugi kasvab vihmatilga kiirus langemise sääduse järele, kuid kiiruse kasvamisega kasvab ka õhutakistus. Sellepärast omandab langev vihmatilk varsti enam-vähem ühtlase kiiruse, millisega ta jõuabki maapinnale. Otsekohene vaatlus kinnitabki seda (iseäranis lumehelvetel). Mida väiksem piisake, seda aeglasemalt ta langeb.

Hoopis pisikesed vepiisakesed udus aga heljuvad õhus. (Küsimuses on üleliigne sõna: kevadel.)

5. Sellele küsimusele annab noorusmaalane P. Tõldsep järgmise seletuse (mõnesuguste parandustega toimetajalt): „Peedu ei taband sellepärast kala, et ta kalale täpselt päale löi. Vesi on optiliselt õhust tihedam ja valguse kiired murduvad üleminekul õhust vette ja ümberpöörduvad (kui nad ei lange otse risti lahutuspinnaile).“

Nii paistab vees olev asi kõrgemal tema tõelikust asendist. Eks ole ju lusika seis pooleni veega täidetud klaasis samasugune: paistab nagu oleks lusikas vepiiril ülespoole murtud. Tõepoolest sünnib see aga valguse kiirte murdmise tagajärjel nende üleminekul veest õhku. Peedu oleks pidand õppima tundma enne füüsikast valguse nähtusi, ja siis oleks ta teadnud, et västraga tabamiseks peab sihtima natukene alla poole (vaatlejale ligemale)“.

Seletusi saatnud P. Tõldsep — Tartus, K. Sopp — Kudinal. Auhind jääb välja andmata.

Looduse vaatlusi heinakuu teisel poolel.

Vaatleja.: Valerian Bootor, Virumaal, Vana vallas, Pühajõe k., „Kuusemäe“ talus.

17. Oder pääs. Kaer ripsal.

18. Herned õitsevad.

20. Kurgid (hilisemad) õitsevad.

Õite järgi otsustades peaks saak kaunis rikkalik olema.

21. Terve ümbruskond täis suitsu. Eemal põlevad metsad ja rabad. Väitseb troopikalik kuumus. Rohi nurmedel kuivand — kollane.

22. Kartulid õitsevad.

23. Taevaservad kattund pilvedega — rahvas ootab pikisilmi vihma, et see aitaks vähekenegi kaasa suviviljade paranemiseks ja rukkiterade arenemiseks, mis vägisi kipuvad kuivama ja kiduraks jääma. Niinepuud (pärnad) õitsevad.

24. Vihm! Täna tuli vihma! See kõlab kui taevalik muusika meie põllumeeste kõrvus. Nüüd võib ometi midagi oma vaeva eest ka loota.

25. Täna tuli jälle vihma. Looduses märgata kosumist — ärkamist uude eluajajärku. Talurahvas kibedasti töös kartulite muldamisega ja loomajuureviljapeenarde kitkumisega umbrohust, mida pöud tegemast takistas.

27. Punased sõstrad küpsed.

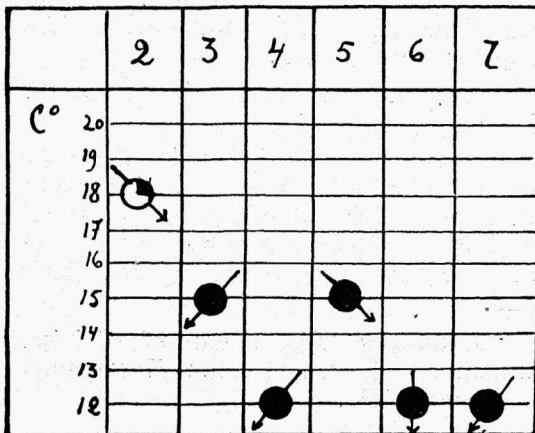
28. Mustikad valmind. Leidub metsades rohkesti.

29. Parmude arv väheneb tunduvalt. Aastaratas hakkab vist sügisele lähemale jõudma.

31. Kuu jooksul loodus on olnud enamasti ühetooniline. Erilisi tähelepanekuid vaatlusis ei saand teha. Juuli oma ilusate ilmadega on vääriiliselt teinud heinakuu nime.

Kuidas märkida lihtselt ilmavaatlusi.

Juuni 1927. *Eisma.*

Üks noorusmaalastest (J. Valter) märgib ilmavaatlusi väga lihtselt ja näilikut, mida võib ka soovitada teistele. Ta valmistab ainult õhusoojuse

tabeli ja märgib sinna vaadeldud temperatuuri ringikesega. Samal ringikesel näidatakse, missugune osa taevast kaetud pilvedega ja kust poolt puhub tuul. Toome siin väikese väljavõtte niisugusest tabelist, kus on, näit., 2. juuni kohta märgitud: õhusoojus 18 kraadi C., veerand taevast pilves, kagu-tuul (nooleke kujutab tuule-lipu sisendit, mitte õhuvoolu sihti!); samuti 7. juuni kohta: õhusoojus 12 kr. C., taevast üleni pilves, edelatuul jne. Omalt poolt võime tähendada, et noolekese teises otsas on väga kohane märkida tuule kiirust: 1 kriips nõrk tuul, 2 kriipsu — kerge tuul, 3 kriipsu keskmine tuul jne; tuule vaikus — hoopis ilma nooleta.

Mida vaadelda lõikuskuul õhtutaevast.

Idas särab täie iluga planeetide pere suurim liige — Jupiter. Kellel leidub tugev ooperiklaas, kiiker või väike pikksilm, vaadelgu teda selles riistas. On suurendus küllalt tugev, näeme haruldast ilusat pilti: planeedi ketas ühes reas nelja kaaslasega („kuud“). (Teataval momendil võib mõni neist planeedi keha taga varjatud olla). Vaadeldes Jupiterit ja tema kaaslaste õhtust-õhtusse märkame nende asendi muutumist, s. t. liikumist, ringimist ümber planeedi kui juhtiva keha. Vaatlejale näib „ringimine“ aga ainult nihkumisena vasakult paremale ja tagasi. Seda perspektiivi nähtust võime selgitada lihtse katsega. Kinnitame nõõri külge pähkli või mõne teise ümmarguse asja. Nõõri teise otsa seome lauasse pistetud nõõla külge nii, et pähkel ühes nõõriga saaks vabalt pöörelda nõõla ümber. Sellal, kui keegi teine pöörab pähkelt laual, vaatleme seda liikumist kõrvalt ja laua kõrguselt. Siis ei näe meie ringliikumist, vaid ainult liikumist vasakult paremale poole ja tagasi. Järelikult sünnib ka Jupiteri kaaslaste pöörlemine ümber planeedi ühes tasapinnas vaatlejaga maakeral.

Umbes samas tasapinnas pöörleb ka Jupiter ise ja maakera ümber päikese ekliptika.

Ülesandeid: 1. Jupiteri läbi-
mõõt on 11 korda suurem maakera
omast. Võtame maakera herneterana.
Missugune keha võiks siis kujutada
Jupiteri? Mitu korda on tema ruumala
suurem maakerast? 2. Jupiter on päi-
kesest 5,2 kord kaugemal kui maakera.
Mitu klm. on Jupiteri kaugus päike-
sest?

Saturni leiame lõikusekuus vaa-
tepiiri ligidal edelas. Teisi planeete
lõikuskuus silmaga näha ei ole.

Ilus on ka sügiskuudel linnutee.
Ta algab kahe haruga edelas. Luige
tähtkuju „ristis“ ühinevad mõlemad
harud ja lähevad üle seniidi kirdesse.
Vaadeldes linnuteed hiljem öösel mär-
kame ka, et ta pöörleb ühes taevavõl-
viga ja tähtedega idast-läände. Linnu-
tee asend, samuti kui tähtedel, on talve-
kuudel teistsugune kui sügisel. Sellest,
et ta sügiskuudel rändlindude minekul

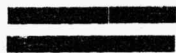
õhtul edela ja lääne sihis hästi näha,
ongi tema nimetus „linnutee“ tulnud.
Tõelikult on ta arvamata hulk tähti,
mis maakerast nii kaugel, et paljale
silmale ainult vaevalt märgatava uduse
vööna nähtavad. Pikksilm avastab te-
mas otsatu tähtede hulga.

Nimemõistus.

Tuletada alljärgnevatest nimedest 7
uut eluolevuse nime, kasutades ainult
antud nimedes ettetulevaid tähti ja ilma
ülejäägita:

luik, lõoke, part, talvik,
varblane, vasikas.

Auhinnaks loositakse hügro-
meeter (õhuniiskuse mõõtmise riist).
Lahendused saata 15. mihklikuu päe-
vaks.

Ümber maakera!

Käesoleva numbri lõpust leiate rea
üllatusi kõigile Noorusmaa levitajaile.
Igaüks, kes levitab Noorusmaad, saab
tasuks mitmesuguseid ilusaid ja väärt-
uslikke asju.

Iga tellimistekoguja päale selle võtab
ühtlasi osa võidulennust ümber ma-
kera. Igaüks, kes võtab vastu ühe
Noorusmaa aastatellimise, on sellega
lennand edesi 1000 kilomeetrit. Nõnda
siis! Nelikümmend vastuvõetud aasta-
tellimist — ja oletegi lennand ümber
maakera. Nüüd üldse on moes suured
lennud üle ookeanide ja suurte merede.
Äsja veel juubeldas kogu maailm Lind-
berghi ja Chamberlaini ookeani lendude
puhul ja külvas üle nad auavaldustega.

Noorusmaa küll ei suuda korraldada
võidulendajaile sääraseid auavaldusi,
annab aga igale, kes lennand ümber
maakera, neli kilo shokolaadi päale
asjades antava tasu.

Mis mõte on kogu sel ettevõttel?

Selle eesmärk on levitada Noorus-
maa üle terve Eesti igasse kooli, majja,
külla, tallu ja perekonda. On palju
veel neid ärksaid noori, kes meeeldi
loeksid Noorusmaad, kelleni aga nende
huvitav sõber pole siiamaani veel jõud-
nud.

Jõudu siis kõigile lennuvõistlejaile.
Lennu tagajärgedest toob Noorusmaa
alatasateid.

Male.

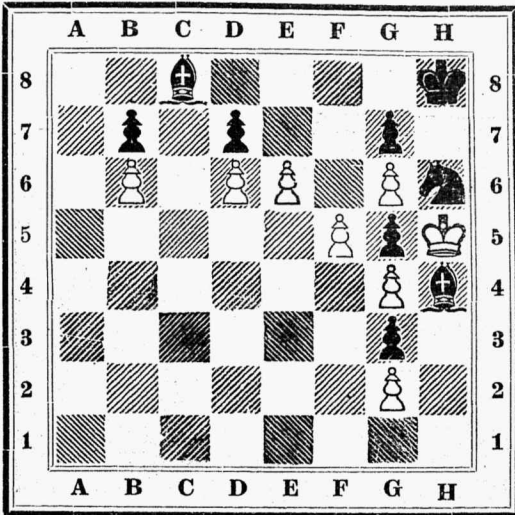
Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 12.

Kokku säändud Gustav Vehterstein (Vändras).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: K h5, E b6, d6, e6, f5, g2, g4, g6. Mustad: K h8, O c8 ja h4, R h6, E b7, d7, g3, g5 ja g7.

Valged algavad ja võidavad.

Selle lõpum. lahendamine annab võistlusel kaks punkti.

Lahendusi palutakse saata ainult järgmisel aadressil: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

J. Dobrusky ülesande nr. 20 lahendus.

- O h1 — a8! K b6 : c5.
- K c8 — b7 ja
- K b7 — b6 annab matt.

- (O h1 — a8), K b6 — a7,
- V c5 — c6 jne.

- (O h1 — a8), K b6 — a6,
- K c8 — c7 jne.

Õigeid lahendusi saatsid:

Maletlesandele nr. 18: Paul Töldsepp ja R. Keres (Tartust); **lõpumängule nr. 10:** need-samad; **ülesandele nr. 19:** R. Tramborg, A. Grünberg ja V. Mikenas (Tallinnast), Endel Markson (Rakverest), O. Kirsfelt ja N. Villemson (Pärnust), R. Keres ja Paul Töldsepp (Tartust); **ülesandele nr. 20:** A. Grünberg, V. Mikenas ja K. Tramborg (Tallinnast), Ants Vehterstein (Vändrast), Endel Markson (Rakverest), A. Karu, R. Keres ja Paul Töldsepp (Tartust), O. Mets (Kil.-Nõmmelt), M. Villemson ja O. Kirsfelt (Pärnust).

Kabe.

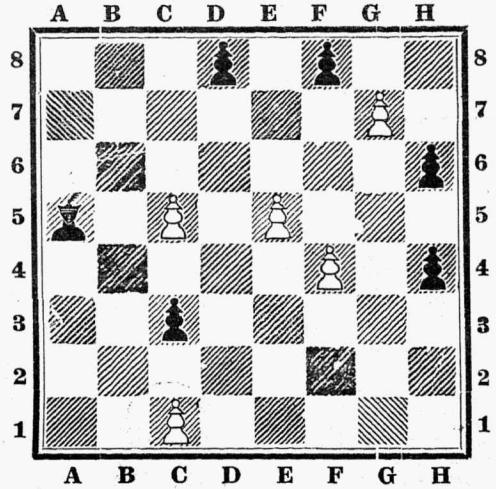
Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 12.

Kokku säändud V. Mikenas (Tallinnas).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: L c1, c5, e5, f4 ja g7.

Mustad: K a5, L c3, d8, f8, h4 ja h6.

Valged algavad ja võidavad.

Selle lõpumängu lahendamine annab võistlusel kaks punkti.

Lahendusi palutakse saata ainult järgmisel aadressil: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

Kabe ülesande nr. 8 lahendus.

- c5 — d6, c7 : e5,
- K b4 — e7, K d8 : f6 : h8,
- g5 — f6, e5 : g7,
- e7 — f2, g7 — h6,
- K a3 — b4, K h8 — a1,
- K b4 — c3, K a1 : e5 : h2,
- h4 — g5, h6 : f4,
- f2 — g3, f4 — e3,
- d2 : f4 must kabe on kinni (suitsus).

A.

- ... , g7 — f6,
- h4 — g5, f6 : h4,
- g1 — h2, K h8 : a1,
- d2 — c3, K a1 : d4 : g1,
- K a3 — b4, h4 : f2,
- K b4 — e1. Mustkabe ja lihtkivi on kinni.

Õigeid lahendusi saatsid:

Kabe lõpumängule nr. 9: Paul Töldsepp (Tartust, ka lisal.), Johannes Hinto; **lõpumängule nr. 10:** K. Tramborg, A. Grünberg ja V. Mikenas (Tallinnast), P. Särglepp (Aasperest), Endel Markson (Rakverest), Paul Töldsepp ja R. Keres (Tartust); **ülesandele nr. 8:** Vill. Mudi (Kumnast), K. Tramborg ja V. Mikenas (Tallinnast), Endel Markson (Rakverest), R. Keres ja P. Töldsepp (Tartust).

Kaunis üllatus. | „Noorusmaa“ kingitused.

Vali, mida soovid! Määratu hulk ilusaid asju igähele.

Võid saada neist alamtloodud asjust, mis iganes soovid! Julgeimad unistused teostuvad. Vali ainult meelepärane asi ja saada vastaval määral „Noorusmaa“ hääsoleva aasta tellimisi, siis saadki soovitud asja. See on „Noorusmaa“ autasu Sinule Sinu töö eest „Noorusmaa“ hääks tavaliste protsentide asemel. See pole miski õnneloo, ei miski armuand, vaid otstarbekohane ja väärikas **autasu**, mille saad oma töö eest. Saada „Noorusmaa“ talitusele (aadress: Tallinna, Rataskaevu 22) tellijate nimed ja täpsed aadressid, ühtlasi teata oma nimi ja aadress ning soovitud asja nimetus ja number, siis saadetakse soovitud asi kohe Sulle. Vaata juhiseid teisel leheküljel.

„Noorusmaa“ maksab 1/4-aastas 100.—, 1/2-aastas 200.—, aastas 400.— marka.

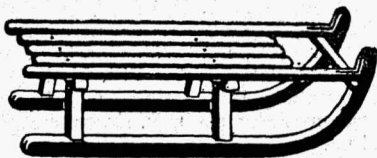
Nr. 1. Elektrilise tasulamp ühes batariga. Saate 3 aastatellimist ja teie omandate selle ülitähtselt asja.

Nr. 5. Ärataja lauakell. Saate 7 aastatellimist, siis saate reguleeritud käiguga nägusa ärataja kella, mis igal ajal väga tarvilik.

Nr. 10. Reisilumadan kahe lukuga. Saate 12 aastatellimist, siis saate suure fibrumadani, kuhu mahub üllikond ja kõik reisil tarvilik varustus.

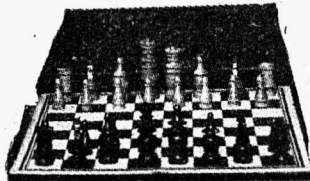
Nr. 12. Spordikelk kahele inimesele. Jumalik riist talvel kelgumäel sõitmiseks. Saate 14 aastatellimist, siis saate kelgu, ning teil pole kunagi enam tarvis kelgumäele minnes kelgu eest üüri maksa.

Nr. 2. Soome nuga (puss), tera pikkus 9,5 cm. (Naistele väike perlmutri peaga, tera 4,5 cm). Saate 4 aastatellimist ning teile saadetakse mõnus tarberist.

Nr. 6. Raadio detektorvastuvõtja. Saate 8 aastatellimist, siis saate kõige moodsama detektori, millega võib kuulata peale Tallinna saatejaama veel Helsingi ja Leningradi jaamu.

Nr. 3. Malendid, lakeeritud, ühes maleruuga. Saate 5 aastatellimist, selle eest saate kõige kultuurisema mängu vahendid.

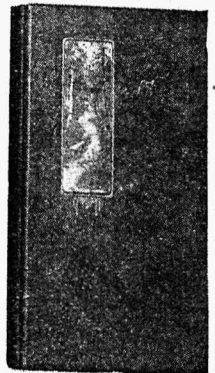
Nr. 7. Uisud saab igatks, kes saadab 9 aastatellimist.

Nr. 9. Täidetav taskusulepea, kõrges viärtuses, kuldsulega. Saate 11 aastatellimist, ja teie omandate selle üllpraktilise asja, ilma milleta ükski kultuurinimene toime ei tule.

Nr. 15. Jalgpalli või gitarri 7 keelega, lakeeritud kasest saab igatks (omal valikul), kes saadab 17 aastatellimist.

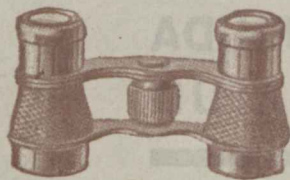
Nr. 4. Piltpostkaartide album 300 kaardi tarvis. Saate 6 aastatellimist, ja teie saate suure nägusa albumi.

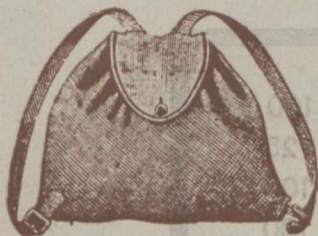
Nr. 8. Kingad, kerged, paremat jagu tenniskingad, saab see, kes saadab 10 aastatellimist.

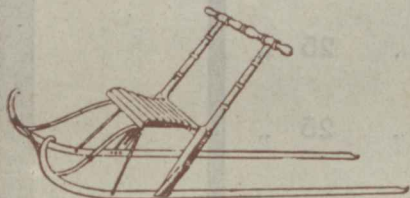
Nr. 11. Nahkmap (portfelli) saab igatks, kes saadab 13 aastatellimist.

Nr. 13. Teatri binokkel. Mõnus riist jalutuskäigul, huvireisil ja teatris. Saate **15 aastatellimist**, siis on ta teil käes.

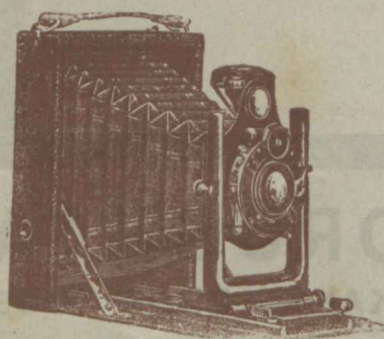
Nr. 14. Reisiseljakott, tarvilik nii noorele kui vanale. Saate **16 aastatellimist**, ja teie saate ta endale.

Nr. 17. Soome kelk pikkade jalastega. Saate **19 aastatellimist**, siis saate selle mugava spordiabinõu.

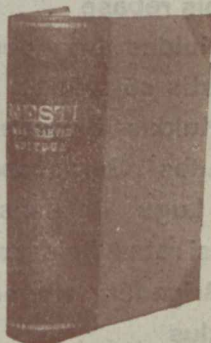

Nr. 18. Braslet-kella, reguleeritud käiguga ja vastutusega, saab igakks, kes saadab **20 aastatellimist**.

Nr. 20. Päevapildi aparaadi 10×15 cm. kokkukäiva lootsaga ja metallkastiga saab igakks, kes saadab **30 aastatellimist**. Siis pole teil enam tarvis maksa päevapiltide kalleid tasu, vaid võite ise taskuraha teenida piltide valmistamisega tuttavalle.

Nr. 16. Suusad, vähemalt 7 jalga pikad, saab igakks, kes saadab **18 aastatellimist**. Suusatamine on õilis sport. Suuskadel on mõnus libiseda üle sügava lume sõpru vaatama ja „temake-sele“ külla.

Nr. 19. Koguteos Eesti nahkköites. Saate **25 aastatellimist**, siis saate selle kultuurteose, mis ei tohi puududa ühegi tõsise eestlase laualt.

Nr. 21. Lampaparaat — raadiovastuvõtja ühelambiga universaalaparaat, millega võib kuulata kõiki Euroopa saatejaamu. Saate **50 aastatellimist**, siis saate kultuuri suursaavutuse, millega võite kõiki Euroopa kontserte ja kõnesid omas kodus kuulata.

Nr. 22. Jalgratas. Saate **100 aastatellimist**, siis saate solidi spordi- ja liikumisvahendi.

Juhiseid.

Igakks, kes käesoleva juhatuskirja järele „Noorusmaa“ tellimiste kogumise teel kavatseb mõnda asja autasuna omandada, peab silmas pidama järgmisi juhiseid ja nõudmisi:

1. Tellijate nimed ja täielikud postiaadressid tulevad kirjutada selgest „Noorusmaa“ tellimiskaardile. Tellimiskaarte võib saada „Noorusmaa“ talitusest.
2. Kogutud tellimised tulevad alati ilma viivitusega talitusele üles anda.
3. Kogutud tellimisraha tuleb saata rahakaardiga (Tallinnas asujail tuua isiklikult) hiljemalt enne kalendri-aasta lõppu „Noorusmaa“ talitusele. Enne tellimisraha kättesaamist ei anta autasu välja.
4. Ühes viimase rahasaadetisega tuleb teatada soovitava asja nimetus ja number käesoleva juhatuskirja järele.
5. „Noorusmaa“ talitusele saadetavast tellimisrahast ei tohi mingisuguseid protsente ja saatekulud maha arvata.
6. Iga aastatellimise aset võib täita kahe poolaasta või nelja veerandaasta tellimisega.
7. Erakordselt võib „Noorusmaa“ talitus anda auhinnaasaja soovil selles juhatuskirjas nimetatud asja asemel mõne teise siin nimetatud samaväärtusliku asja.
8. Kui mõni kogub sellase arvu tellimisi (üle 20-mne), mille kohta käesolevas juhatuskirjas pole ühtki asja autasuks ette nähtud, siis määratakse talle autasu igakordsel kokkuleppel „Noorusmaa“ talitusega.

Kirjuta oma sugulasile, sõpradele, tuttavale ja palu neid tellida.

Põõra lugemistubades ja ooteruumides viibijate poole, küll avalikes kohtades tellimisi kogumas.

Pea meeles, et iga tellimiste koguja võtab „Noorusmaa“ talituse korraldusel osa noorusmaalaste „võidulennust ümber maa-kerä“, mis on ligemalt seletatud „Noorusmaa“ 1927. a. 13/14 numbris.

ÜHELGI NOOREL EI TOHI PUUDUDA NOORUSMAA HÄÄD RAAMATUD

NOORUSMAA JUTUKIRJASTIK.

Nr. 1.	Ch. Dickens: Kill koldel	Hind 100 mk.
Nr. 2.	Jack London: Põlev laev	" 25 "
Nr. 3.	K. Hänninen: Jäämere kangelane .	" 100 "
Nr. 4.	J. Parijõgi: Laevapoisi päevilt . . .	" 100 "
Nr. 5.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader tappis rebase	" 25 "
Nr. 6.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader päästis sõjaväe	" 25 "
Nr. 7.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader vallutas Saragossa	" 25 "
Nr. 8.	A. Conan Doyle: Lugu üheksast preisi ratsaväelasest	" 25 "
Nr. 9.	A. Conan Doyle: Brigaderi viimne seiklus	" 25 "
Nr. 10.	Anna Brigader: Pöialpoiss	" 50 "

NOORUSMAA ELULOOKIRJASTIK.

Nr. 1.	M. Laarman: Tizian	Hind 25 mk.
Nr. 2.	M. Laarman: Rembrandt	" 25 "
Nr. 3.	E. Martinson: Beethoven	" 50 "

NOORUSMAA
ILMUB KAKS KORDA KUUS
Tellimishind aastas 400 mk., pool-
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.